

TORI OSO

EEN SURINAAMS LITERAIR MUSEUM

Academie van Bouwkunst Rotterdam
Master Architectuur

03 juli 2020

Eldrich Piqué

Titel:
TORI OSO
Een Surinaams Literair museum

Afstudeerder:
Eldrich Vurlon Piqué (Architectuur)

Commissieleden:
Hinke Majoor (Voorzitter)
Arna Mackic (hoofdmentor)
Jeroen Geurst (externe mentor)

externe commissieleden:
Andrea Möhn (externe tbv examens)

© 2020, Eldrich Piqué

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden vereenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens bestand en/of openbaar worden gemaakt in welke vorm of op enige wijze. Hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën,

SAMENVATTING

Taal is het meest wezenlijke en karakteristieke element van cultuur. We zijn er tenslotte door verbonden met elkaar. Misschien wel meer nog dan een geografische locatie, heeft taal het vermogen om iemand zich ergens thuis te laten voelen. Denken zit verweven met de taal die we spreken en het is problematisch wanneer een persoon zich niet kan uitdrukken via zijn moedertaal. Taal draagt cultuur en cultuur definieert de mens. En dat is je enige thuisplek, de taal die je met je meedraagt. In dit werk, neem ik mijn geboorteland Suriname als casus om te onderzoeken hoe koloniale systemen, inheemse talen en denkwijze naar de afgrond hebben proberen te duwen. Middels een Surinaams literair museum onderzoek ik de relatie tussen taal en culturele identiteit.

Tori Oso oftewel Een huis vol verhalen, plaatst zich harmonisch maar tegelijkertijd kritisch in het Oosterpark in Amsterdam. Het gebouw met haar half ronde vorm keert het Tropenmuseum de rug toe, als kritiek wellicht? Tegelijkertijd vormt het gebouw een nieuwe thuis plaats voor het slavenmonument, dat verhuist van de afgelegen zuidwest hoek in het park naar de nieuw ontworpen binnentuin in het hart van het gebouw. Ook biedt de binnentuin met daaromheen de omhelzende halfronde vorm een nieuwe plek voor de herdenking van de slavernij, tijdens het jaarlijkse keti-koti festival op 1 juli. Naast de binnentuin en gaanderij als nieuwe publieke ruimtes voor het park, kent het gebouw een literair café, een boekshop voor jong en oud, tentoonstellingsruimtes voor orale en geschreven literatuur, een auditorium, een bezinningsruimte en werkruimtes.

Het gebouw probeert het gevoel te vatten die de diverse bevolkingsgroepen in Suriname en Nederland hebben ervaren in hun strijd tegen cultureel kolonialisme, vanaf de slavernij tot na de onafhankelijkheid. De smalle en langwerpige vorm van het gebouw refereert naar de vorm van de plantages. Gebogen maar niet gebroken als men uit die tijd, voegt het gebouw zich in het park.

De materialen en ruimtes in het gebouw gaan een wisselwerking aan met de poëtische werken in het museum. De donkere en benauwde kelderverdieping biedt ruimte voor de orale literatuur geproduceerd door de diverse bevolkingsgroepen tot kort na de afschaffing van de slavernij. In de dubbelhoge houten ruimte in de bovenverdieping bevindt zich de geschreven literatuur tot de gespleten migranten periode na de onafhankelijkheid. Nalezen of napraten over de werken kan respectievelijk in de boekshop in de bovenverdieping en in het literair Café op de begane grond met uitzicht op het park en het slavenmonument. Nog meer de diepte in, kan in de kelderverdieping waar het auditorium ruimte biedt voor voorstellings- of voorlichtingsavonden. Zo wakkert elke ruimte in conjunctie met het programma een gelaagdheid van zintuigen aan bij de bezoeker. Door het zien van een bepaald type licht, de benauwde of ruimtelijke vorm, het materiaal met diens haptische kwaliteit, geur, kleur en smaak. Zodoende ontstaat er een poëtische ervaring. Een zielsuitwisseling tussen maker en bezoeker. Een dagdroom dat wordt omgezet naar besef.

Als een late echo laat ik al die stemmen aan het woord, die zullen resoneren ver buiten de grenzen van dit literair museum, met het doel universele antwoorden te vinden over de sociale, culturele en politieke implicaties van taal. De taal die iemand kiest om te spreken, gedwongen is om te spreken of niet mag spreken.

Rotterdam, 03 juli 2020
Eldrich Piqué

INHOUD

8	INLEIDING
	Aanleiding Doelstelling Probleemstelling
16	OPGAVE
	Surinamers Tijdljn Concept Vertaling
32	LOCATIE
	Keuze Geschiedenis Analyse
42	ONTWERP
	Inpassing Werking Uitwerking
106	SLOTWOORD
108	BRONNEN
110	GRAN TANGI!

INLEIDING

Aanleiding
Doelstelling
Probleemstelling

Surinaamse migranten onderweg naar "Holland", medio 1980

AANLEIDING

De aanleiding voor dit onderzoek komt voort uit een existentiële vraag die iedereen bezig houdt: Wie ben ik en waar ga ik naar toe, oftewel de zoektocht naar je culturele identiteit. Alleen is dit als migrant en of diasporisch figuur, die woont in het land van zijn voormalige kolonisator een melodramatische zoektocht. Dit komt doordat alle verbindingen van jouw aanwezigheid op deze plek niet los te koppelen zijn van drama en tragedie.

Mede hierdoor ben ik gaan "dieken" en "dieken" en "dieken" in die andere kant van ons culturele erfenis, waar wij als Surinamers door die koloniale geschiedenis zo vervreemd van zijn geraakt. In deze zoektocht vond ik taal als drager van cultuur. Een universeel element die ons een weg kan aanreiken in het (terug) vinden ons innerlijke rijkdom als basis voor het ontwikkelen van een eigen denk en leefwijze die overeenstemt met ons zielsgevoel.

Edgar Cairo (1948-2000), een taal virtous/migrant die de erftaal gebruikte in zijn werk

DOELSTELLING

Tijdens dit afstudeeronderzoek wil ik het canon uit de Surinaamse literaire geschiedenis een plek geven. Dit met doel om de nog resterende koloniale sporen verder uit te wissen en een nieuwe bijdrage te leveren aan de bewustwording van ons cultureel erfgoed.

Dit wil ik doen door middel van het construeren van Architectonische ruimtes, ontstaan vanuit betekenisvolle ervaringen opgedaan door de diverse bevolkingsgroepen in Suriname en Nederland vanaf de slavernij tot na de gespleten periode van na de onafhankelijkheid. Er zal gekeken worden naar een algeheel gevoel en de specifieke ervaringen die de diverse bevolkingsgroepen die Suriname rijk is bij elkaar brengt en van elkaar doet verschillen.

Michiel van kempen, Een geschiedenis van de Surinaamse Literatuur

PROBLEEMSTELLING

Welke maatregelen zijn er nodig om architectonische ruimtes te construeren, ontstaan vanuit betekenisvolle ervaringen en expressies; opgedaan door Surinamers in de periode van het koloniaal regiem.

Door het boek van Mario Gooden, genaamd "Dark Space" en de werken van kunstenaar Theaster Gates, schoten de eerste ideeën mij te binnen over hoe deze memorabele ervaringen en expressies op een directe maar toch betekenisvolle en gelaagde manier om te zetten naar architectonische ruimtes.

De serie kunstwerken Civil Tapestry van Theaster Gates demonstreren dit principe. De geoliede brandslangen vertellen het verhaal over de strijd van de Civil rights movement van de Afro-Amerikanen voor gelijke rechten in mei 1963. Tijdens deze vreedzame protesten werden Afro-Amerikanen bespoten met water vanuit brandslangen door de politie van Birmingham, met vele gewonden als gevolg.

De abstractie van het werk in conjunctie met de directheid van het materiaal zorgt ervoor dat net als elk goed werk er een directe emotionele verbinding is, maar er toch ruimte wordt gelaten voor eigen interpretatie. Want behalve de geweldpleging tegen de Civil rights movement refereert het werk ook aan de vele zwarte kerken die verbrand zijn door racistische groeperingen, met het bombardement van het fifteenth street baptist Church in Birmingham in september 1963. Hierbij zijn vier jonge meisjes vermoord.

Voor het construeren van het Surinaams Literair museum, zal ook ik de memorabele ervaringen en expressie opgedaan door de diverse bevolkingsgroepen in hun strijd tegen cultureel kolonialisme omzetten naar betekenisvolle ruimtelijke vormen en materiële uitdrukkingen. De kunst hierin zal zijn om deze vertalingen niet plat te slaan, maar net als Theaster Gates op zoek te gaan naar de dualiteit en balans in het werk. Een vertaling met een veelzijdige betekenis, maar die zich ook los moet kunnen koppelen van het verhaal en op zichzelf moet kunnen staan als een betekenisvolle architectonisch bouwwerk.

Theaster Gates, Civil Tapestry 4

OPGAVE

Surinamers Tijlijn Concept vertaling

SURINAMERS

Suriname is een multiethnisch en meertalige samenleving, die een smeltkroes van mensen behuist met een diversiteit aan ethnische, raciale, religieuze en nationale afkomsten. Naast de inheemse bevolkingsgroepen zijn vrijwel alle andere groeperingen in Suriname beland tijdens de Koloniale periode van het westen, waarbij Nederland het langst heeft geregeerd in het Land.

De groepen die ik meeneem in dit museum en bestempel als Surinamers zijn niet meer Surinamer dan de groepen die geen plek vinden in het museum. Hierbij heb ik enkel gekeken naar de groeperingen die vanuit de Literaire historische context het meest een bijdrage hebben geleverd aan de wording van de Surinaamse literatuur.

Dit zijn tevens momenteel ook de vijf grootste bevolkingssgroepen. Bestaande uit de Inheemse groeperingen, de Marrons, de Creolen, de Hindoestanen en de Javanen. Van de overige groepen, zoals de Chinezen, Libanezen en Joden is er sporadisch werk geleverd, maar dit droeg niet direct bij aan de wording van de Surinaamse taal.

INHEEMSEN

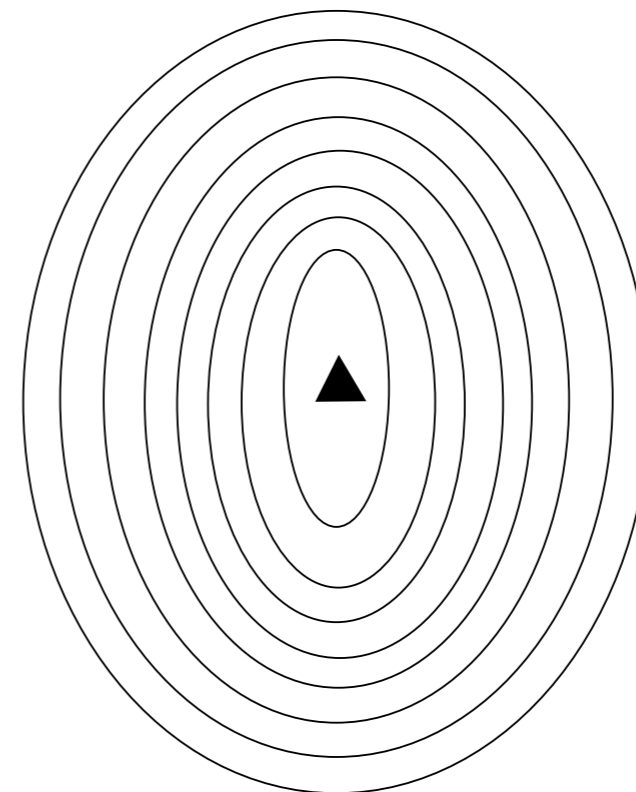
De Inheemse Surinamers zijn de oorspronkelijke bewoners van Suriname. De geschiedenis van de inheemsen in de koloniale tijd is al vaak beschreven: hun grond werd bezet, ze werden het slachtoffer van dubieuze handelspraktijken, waarbij ze zelf ook als handelswaar gezien werden, en ze bezweken onder het slavenregime en aan onbekende ziektes die waren meegebracht door de paranakiri, alle vreemdelingen uit het noorden: kolonisten evenals marrons.

Toen zij in 1678 in opstand kwamen en de plantages aanvielen, werd de prijs die de kolonisten voor hun grond en waar moesten betalen zo hoog, dat uiteindelijk in 1686 een vredesverdrag gesloten werd. Als jagers op weggelopen "neger-slaven" werden zij bondgenoten van het koloniale gezag, maar toen tussen 1760 en 1767 ook met de marrons verdragen gesloten werden, begon het proces van marginalisering van de inheemsen dat nog tot in de 20ste eeuw zou doorlopen.

De bijdrage van de Inheemsen aan de Surinaamse literatuur bestaat voornamelijk uit 1. verhalen, 2. Lieder en 3. spreekwoorden. Zie hiernaast de schematische weergave van de inheemse vertellingen volgens onderwerp.

Paul Woei, de maleké (wespenproef)

1. alledaagse leven
2. zeden en gewoonten
3. dorpsgeschiedenis
4. volksgeschiedenis
5. confrontatie met kolonisten
6. dieren en voorvallen in het bos
7. zonvloed en opstanding
8. tweeling mythen
9. pyjai

Schematische weergave van vertellingen volgens onderwerp

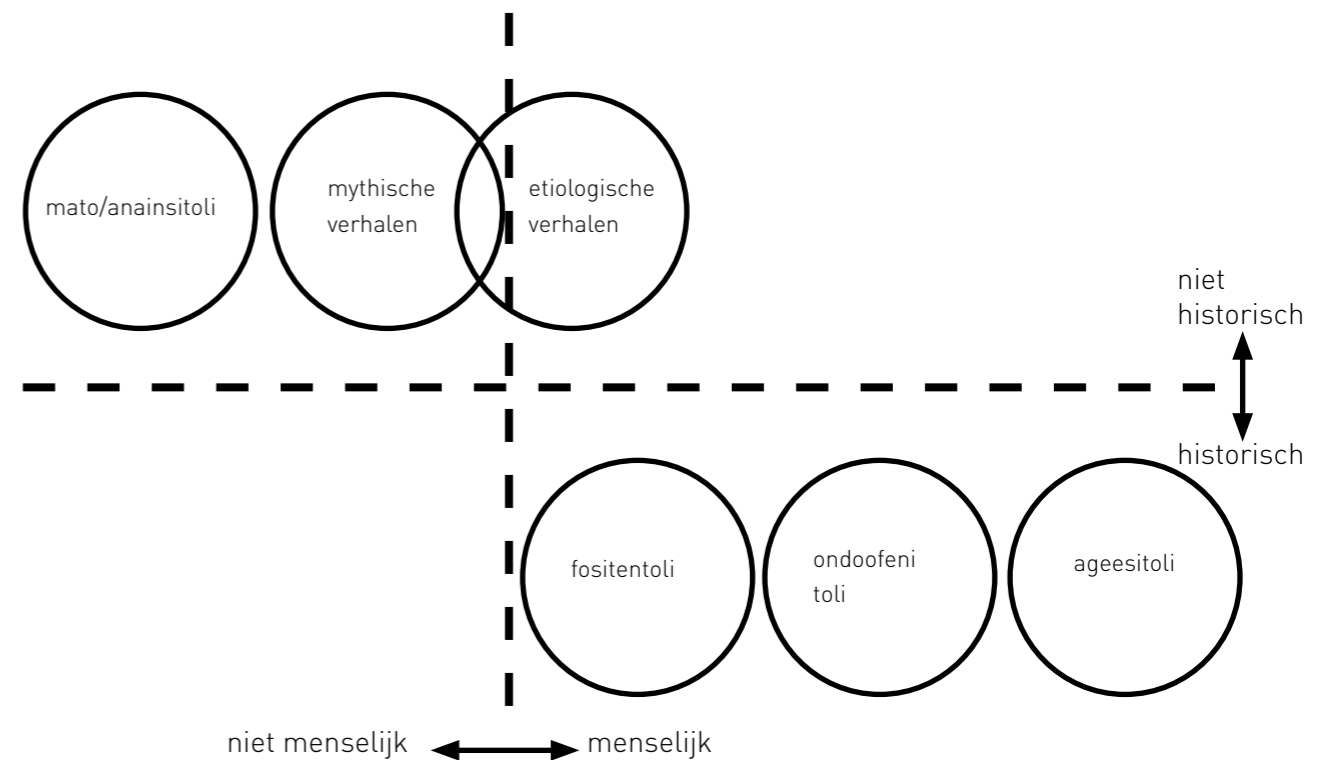
MARRONS

De Marrons zijn afstammelingen van verschillende groepen uit west-afrika, die door slavenhalers onder dwang naar Suriname zijn gebracht. Daar verzette zij zich tegen het koloniaal bewind en vestigde zich in het Surinaamse oerwoud. De Marrons worden gezien als een opslagplaats van het best bewaarde stukje Afrikaanse cultuur, buiten Afrika. Toch is het een eigen cultuur aangepast aan de Surinaamse context. De oorlogen met het koloniaal bewind, de binnenlandse oorlog, het drama van moiwana, de goudwinning en de migratie naar de stad Paramaribo hebben de Marron cultuur gedestabiliseerd en permanent getekend. De Surinaamse Marron groepen zijn onder te verdelen in zes groepen.

Hun literaire bijdrage van voor de afschaffing van de slavernij bestaat voornamelijk uit 1. verhalen, 2. liederen dansen en 3. spreekwoorden. Zie hiernaast de schematische weergave van de Ndyuka verhalen volgens onderwerp. De verhalen van de overige Marron groepen komen overeen, maar zijn niet volledige identiek aan elkaar.

Marrons in kolonie Suriname, 1866

CREOLEN

Evenals de Marrons begint de geschiedenis van de Creoolse gemeenschap op het moment dat het Engelse bewind de eerste 'lading' slaven op Surinaamse bodem lost. Van 1650 tot 1667 werden enkele duizenden slaven geïmporteerd. De Creolen zijn in tegenstelling tot de Marrons de tot slaaf gemaakte die niet zijn gevlucht of dusdanig succesvol in opstand kwamen, waardoor zij tot aan de afschaffing van de slavernij op de plantages hebben gewerkt onder erbarmelijke omstandigheden. Tevens is het vanuit deze groep het huidige lingua-franca ontstaan; het Sranantongo of kortweg Sranan.

Er bestaan verschillende linguïstische theorieën over de oorsprong van het Sranantongo. Hoe de werkelijke genesis ook mag zijn van het ontstaan van het Sranantongo, het feit is dat het Sranantongo een werkelijke creooltaal is die buiten de groep van Surinamers niet als moedertaal voorkomt. Mede hierdoor claimde de Creolen vaak dat ze de echte Surinamers zijn. Hun literaire bijdrage van voor de afschaffing van de slavernij bestaat uit 1. verhalen, 2. liederen, dansen en spelen, 3. spreekwoorden en raadsels.

Dirk Valkenburg, 1707 slaafgemaakten op een suikerplantage in Suriname

Protagonisten	Antagonisten
dier	
→ Anansitori (Spinvertellingen)	
→ Fabels (Verhalen met andere dieren)	
mens	
(→ Ondrofenitori) (zedes)	
	Dier → Sprookje → Moraliteit
	Geest → Yorkatori (geestverhalen) → Didibritori (duivelverhalen)
	Mens → Srafutentori (slavernijverhalen) → Fostentori (verhalen over vroeger) → Agersitori (gelijkenissen) → Modern verhaal
	→ ontitori → lafutori enz.

HINDOESTANEN

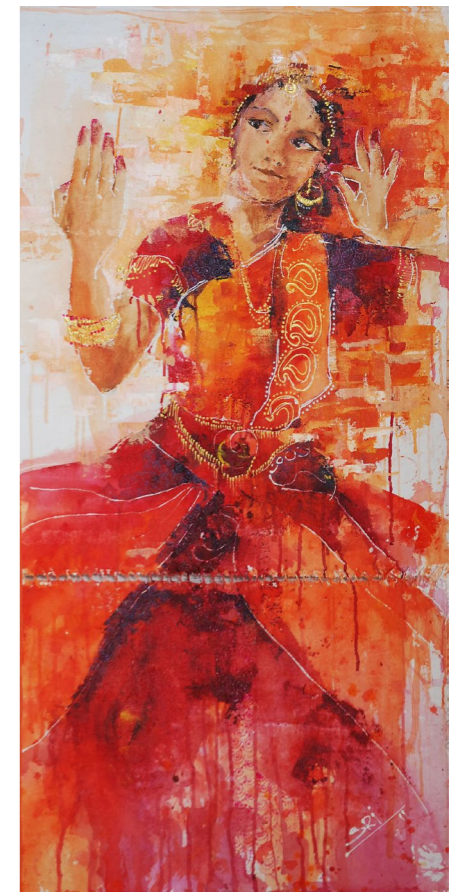
Vanaf 5 juni 1873 tot het jaar 1916 kwamen de Brits-Indiërs met het schip Lalla-Rookh naar Suriname. Het ontvluchten van de armoede in India en andere motieven als het ontkomen aan de druk van de joint family maakten het perspectief van werken overzee voor velen aantrekkelijk. Bekend is het verhaal dat vele potentiële emigranten werden misleid doordat zij het woord Suriname door elkaar haalde met Śrī Rām' (Verheven Rām). Hierdoor vernamen de emigranten naar een bedevaart van de vereerde god Rām te zullen vertrekken.

Ongeveer één derde van de Indiase contractarbeider remigreerde na hun vijfjarige contracttijd. De overigen bleven in Suriname en vestigden zich als kleine landbouwers in de districten, waarbij het gros zich concentreerde in Commewijne, Nickerie, Saramacca en het district Wanica. Zij droegen bij aan de Surinaamse orale literatuur door de schat aan 1. verhalen, 2. liederen, 3. Toneel en spreekwoorden en raadsels mee te nemen van hun land van herkomst.

JAVANEN

Vanaf 9 augustus 1890 tot 1939 werd Suriname verrijkt met een uniek stuk cultuur; De javanen. De eerste groepen arbeiders vonden werk op de suikerplantage Mariënborg in het district Commewijne. Later werden kwamen zij te werken op andere plantages in Commewijne en vonden zij - vooral als kleine landbouwers - hun weg naar de districten Wanica (met een concentratie rond Lelydorp), Nickerie en Saramacca, en naar de hoofdstad. In Paramaribo staat vooral de wijk Blauwgrond bekend om zijn javaanse cultuur.

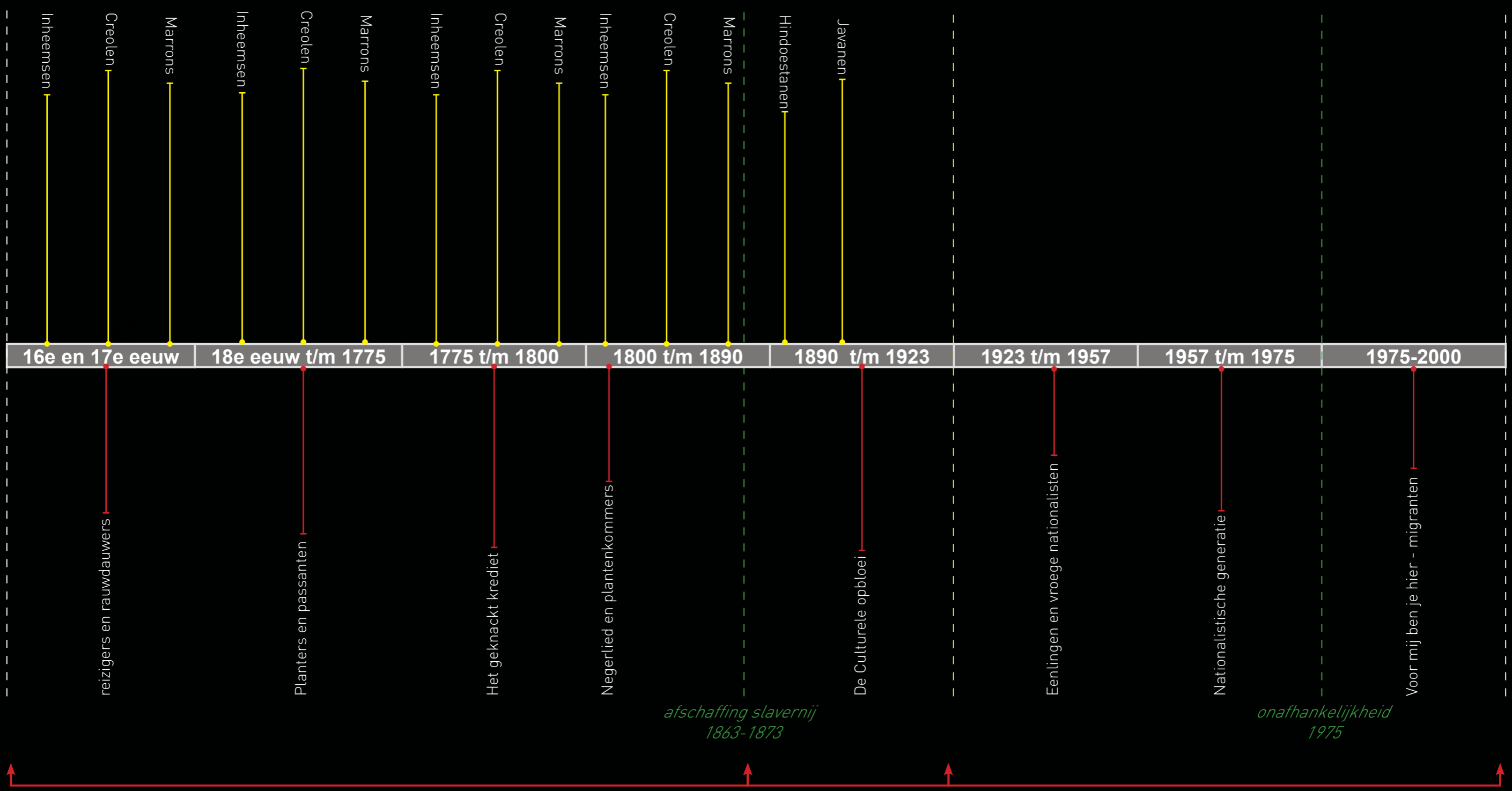
De immigranten kwamen van verschillende streken op Java en spraken dus ook verschillende varianten van het Javaans. Op de heenreis ontstond langzaam een gemeenschappelijke variant, die in Suriname nog beïnvloed werd door het Sranantongo en het Nederlands. Mondelinge overleveringen spelen in de Javaanse bevolkingsgroep een grote rol. Zij hebben dan ook het volgende bijgedragen aan de orale literatuur van Suriname door o.a. 1. verhalen, 2. liederen, 3. schimmenspel, 4. toneel, 5. cabaret en 6. dans

Sri Irodikromo, Ashna

Sri Irodikromo, Parang Rusak

CONCEPT (Gedeelde Surinaamse ervaring)

Het geen wat alle bevolkingsgroepen gemeen hebben, is het gevoel van het leven onder het juk van cultureel kolonialisme. Een ieder op zijn eigen manier, maar dat is die gedeelde pijn die ons met elkaar verbind. Vanuit dit vertrekpunt heb ik gezocht naar een literair werk die dit gevoel weet te vatten. Een werk dat niet enkel toe te schrijven is aan één bevolkingsgroep, maar waar een ieder zich in kan herkennen. Dit werk is het gedicht van Zapata Jaw, genaamd Maskerade.

Het gedicht omschrijft met uiterste precisie hoe het voelt om je te moeten assimileren aan een dominante cultuur tot het punt waarbij je eigen culturele identiteit dreigt te verdrinken. Een benauwd en verstikkend gevoel. Vanuit dit gedicht heb ik gekeken naar een ruimtelijke vertaling, die dezelfde pijn en ervaring in zich heeft als basis voor het vertrek punt van het ontwerp.

ZAPATA JAW (1932-1991)

MASKERADE

Mi de san mi de!
Na weti masker sa' yu gi mi
f'weri, no e fit' mi.

A hebi f' tyari
mi no man bari.
Mi mofo bigi
mi noso bradi.
Ef' mi wer' en
o fa mi e bro ?

Sranan

ZAPATA JAW (1932-1991)

MASKERADE

Ik ben wat ik ben!
Het witte masker dat je mij te dragen gaf
past mij niet.

Het is mij te zwaar, ik kan
er niet doorheen schreeuwen.
Mijn mond is ervoor te groot
mijn neus is ervoor te breed.
Als ik het op doe, hoe
moet ik dan ademhalen.

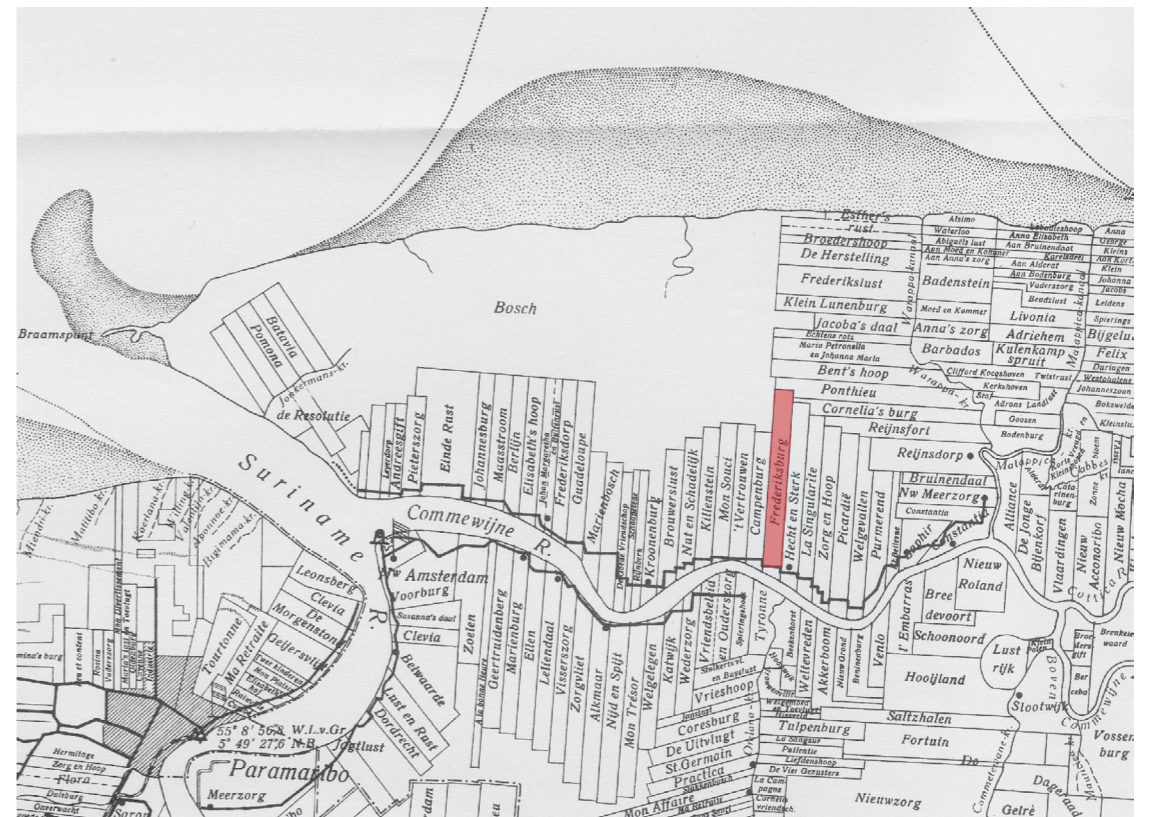
vertaling:

Edgar Cairo

VERTALING

Elke bevolkingsgroep kent de pijn van het werken op de suikerrietplantages; van de Inheemsen tot de Javananen. Ze kennen het gevoel van het leven binnen die geometrische kaders, vormen die niet passen bij ons natuur.

Het ontwerp van het Surinaams literair museum zal vertrekken vanuit deze typologische vorm als ruimtelijk masker. In mijn zoektocht naar een ruimtelijke vertaling van het gedicht de Maskerade, is de plantage de ruimtelijke vorm die het gevoel het best weet te vatten. Een smalle langwerpige vorm, die het gevoel van verdrukking en benauwdheid moet uitbeelden die de diverse bevolkingsgroepen fysiek en mentaal hebben ervaren. Hoe zal met deze vorm in het ontwerp omgegaan worden. Zal het masker ons het zwijgen op leggen, zal er definitief gebroken worden met het masker? Of vinden wij een manier om het masker dusdanig te vervormen en het te gebruiken in ons voordeel?

De verkaveling van plantages tijdens de slavernijperiode

Locatie

Keuze Geschiedenis Analyse

KEUZE

Na een intensief onderzoek over waar het gebouw te plaatsen, in Nederland of Suriname, heeft het gebouw het Oosterpark gekozen als haar locatie. Een van de belangrijkste criteria was dat de locatie een bijdrage moest leveren aan het thema van het gebouw. Het idee van gevangenschap en verlossing. Het Oosterpark voldeed aan deze criteria vanwege de volgende punten:

1. Nationaal Slavernijmonument van Erwin de Vries (1929-2018)

Het nationaal Slavernijmonument ontworpen door de Surinaamse kunstenaar Erwin de Vries levert een aanzienlijke bijdrage aan het verhaal. Het beeld is een trilogie, die het verleden (de dramatische geschiedenis van de slavernij), het heden (het doorbreken van de muur) en de toekomst (de drang naar vrijheid) verbeeld. Naast dit gegeven was het ook aantrekkelijk om een poging te doen het beeld een betere plek te geven in het park ten opzicht van de huidige verlaten zuidwesthoek waar het zich nu bevindt.

2. 1 juli Keti Koti. Jaarlijkse herdenking van de slavernij in het park

Sinds het jaar 2009, wordt officieel op de eerste van juli, het herdenkingsfestival Keti Koti (verbreek de ketenen) herdacht in het Oosterpark. Keti-koti markeert de datum waarop de slavernij officieus werd afgeschaft op 1 juli 1863. Na deze datum waren de slaven verplicht nog tien jaar te werken op de plantages als onderdeel van de verplichte overgangsregeling tot 1873, waarbij ze een schamele loon toekwam. Mede hierdoor vieren sommige nazaten het feest niet op deze dag, als protest dat vrijheid je niet wordt gegeven, maar dat wij het door verzet zelf hebben afgedwongen. Desondanks staat deze dag voor het gros symbool als een nationale herdenkingsdag en draagt het zeker bij aan het thema van het gebouw.

3. Koninklijk instituut voor de tropen (Tropenmuseum)

Het Tropenmuseum bevindt zich in de noordoostelijke hoek van het park. Het Tropenmuseum is een volkenkundig museum, ontstaan vanuit de collecties van het koloniaal museum uit Haarlem en het etnografisch museum Artis. Een groot deel hiervan is "verzameld" ten tijden van het Nederlands Kolonialisme. Ruim vijfhonderd objecten verwijzen naar de slavernijgeschiedenis en een aantal tijdelijke tentoonstellingen getuigen van de slavernijgeschiedenis en aan de beeldvorming daarover. Het museum benoemt en toont de slavernij geschiedenis op verschillende manieren en legt verbanden tussen heden en verleden.

Mede door deze drie criteria en het feit dat het Surinaams Literair museum een extra laag kan toevoegen aan deze al vrij Surinaams beladen plek, was het voor mij een duidelijke reden om het Oosterpark te kiezen als projectlocatie.

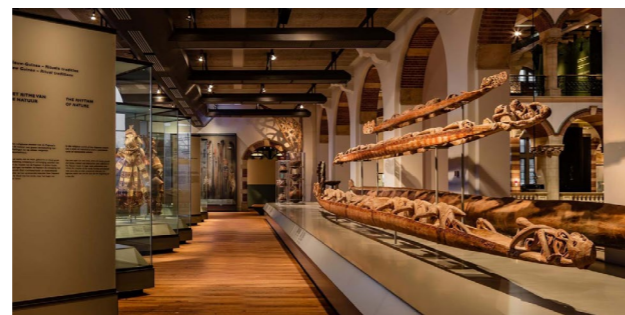
Luchtfoto, projectlocatie Oosterpark

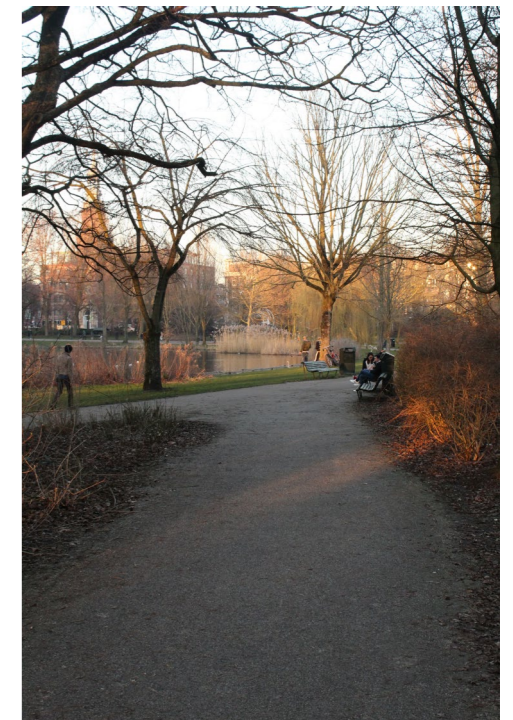
Nationaal slavernij monument

1 juli Ketikoti, herdenkingsfestival

KIT, Tropenmuseum

Landschapskwaliteiten Oosterpark

GESCHIEDENIS

1. Prijsvraag

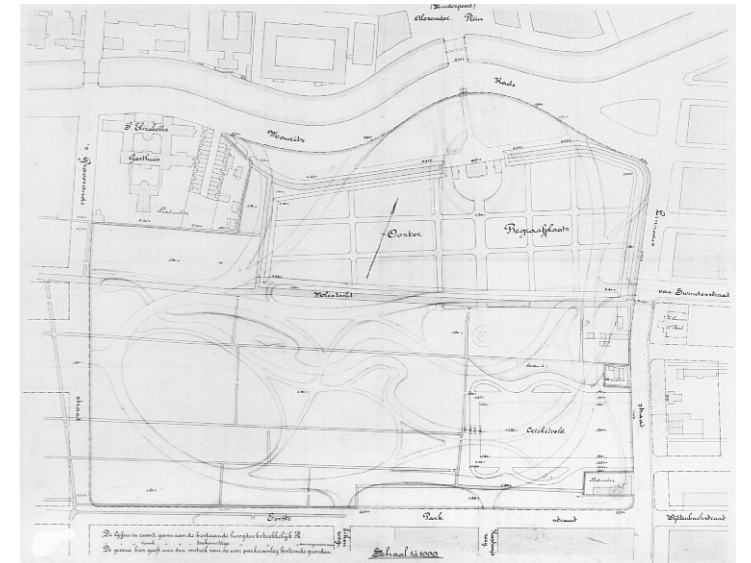
Het Oosterpark is 1889 ontworpen door L.J. Springer, nadat deze via een beslotenprijsvraag was gewonnen. De belangrijkste vraag van de gemeente was het park zo in te richten dat zolang de Ooster- begraafplaats volgens de wet in rust moest blijven (tien jaar na sluiting voor algemene graven, officieel oneindig voor particuliere graven), het zuidelijke parkgedeelte zonder moeilijkheden in gebruik kon worden genomen. Na een eventuele aansluiting van de twee gedeelten moest het lijken alsof de aanleg en de verbindingen altijd al één geheel vormden. Springer beschreef zijn ontwerp in twee delen: eerst het zuidelijke gedeelte van het park aanleggen, gezien deze direct uitvoerbaar was en vervolgens het noordelijke parkdeel na de uitruiming van alle graven.

2. Ontwerp

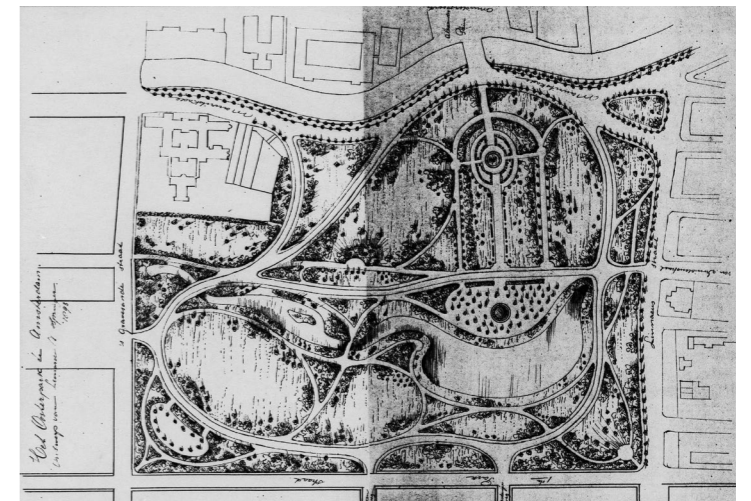
Springer ontwierp het Oosterpark in Landschapstijl. In Nederland werd de bloeiperiode van deze tuinstijl gemarkeerd door de werkzame periode van de befaamde tuinarchitect Jan David Zocher jr., zo rond het midden van de negentiende eeuw. 'Landschapstijl' omvatte de basisprincipe, waarbij er werd gestreefd naar een groenontwerp waarin een ideaalbeeld van de natuur werd neergezet, geïkt op de romantische schilderkunst van landschapsschilders als Nicolas Poussin en Claude le Lorrain. Vormelementen die hierin thuishoorden waren slingerende paden langs open weiden, waterpartijen met glooiende oevers, lange doorzichten en een afwisselende beplanting. Het gebruik van schilderachtige gebouwtjes, rotspartijen, rustieke bruggen, kunstmatige heuvels en mysterieuze ruïnes versterkte de illusie van het landschappelijke en natuurlijke voor buitenplaatsen, landgoederen en stadsparken.

3. Bebouwing noordzijde park

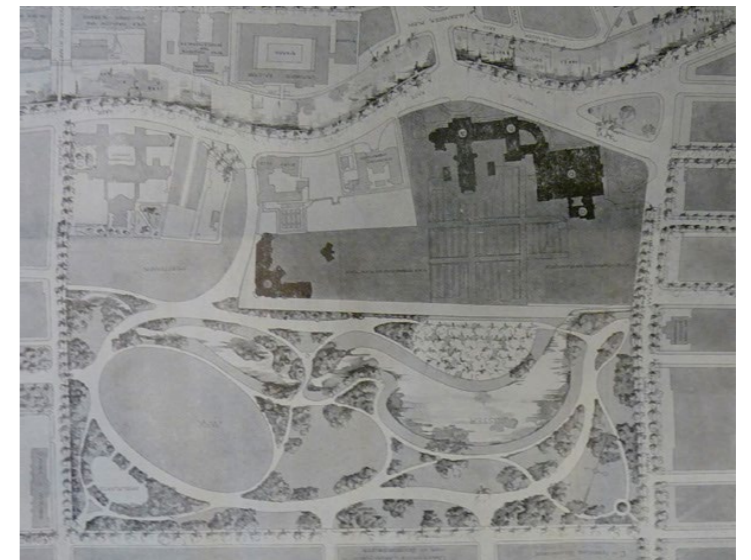
Van forse openbare gebouwen langs de Mauritskade was in het stedenbouwkundig plan van Kalff geen sprake. Toch waren veel uit hun voegen barstende openbare instellingen naarstig op zoek naar huisvesting. Dat er in en om het Oosterpark een concentratie openbare, vrijstaande gebouwen verrees is als volgt te verklaren: óf ze stonden er al (Sint Elisabeth Gasthuis) óf ze zijn decennia later door krachtige lobby's van invloedrijke particulieren of instellingen gebouwd (de Universiteit en het Koloniaal Instituut voor de Tropen). De meeste vakken met algemene graven waren geruimd om plaats te maken voor een aantal kleinere, tijdelijke gebouwen. Het is duidelijk dat er aan de precieze plaatsing van de gebouwen aan de Mauritskade en op de voormalige begraafplaats geen overkoepelend stedenbouwkundig plan was gemaakt. Afhankelijk van de functie en het karakter van de instelling gaf elke architect zijn gebouw een eigen oriëntatie en rooilijn mee. Dit leidde uiteindelijk tot de rommelige bebouwing aan de noordzijde van het park, het niet meer kunnen uitvoeren van het ontwerp van L.J. Springer en het uiteindelijk dichtslippen van het park in het jaar 2010.

1891, Schetsontwerp Springer, ingetekend op bestaande locatie

1891, Ontwerp Springer, Oosterpark

1910, bebouwing noordzijde park

- gekozen plangebied
- tram en bus stop
- parkeren
- ▲ entree park
- - - circulatie voetgangers
- - - circulatie voertuigen
- - - bereikbaar parkgebied

- 1. Dubbeltjes woningen (1880-1887)
- 2. Hotel Arena
- 2.1 Woningen (1890)
- 3. Montessori lyceum (1904)
- 4. Bedrijfsgebouw (1908)
- 5. Bedrijfsgebouw (1912)
- 6. bedrijfsgebouw (1911-17)
- 7. AMS, KIT, Tropenmuseum (1911-1926)
- 8. Kinderdagverblijf (1931)
- 9. Bedrijfsgebouw (1965)
- 10. Tropen hotel/KIT (1967)
- A. IJzeren muziektent
- B. Pierenbad
- C. Skatebaan
- D. basketbalvelden
- E. Slavenmonument

ANALYSE

Na het park geanalyseerd te hebben, is er gekozen om het Surinaams literair museum te vestigen op het plangebied rondom het Tropen Hotel/KIT gebouw en dit gebouw te slachtofferen. Allereerst heb ik dit gedaan omdat in het huidige landschapsplan (park recentelijk herontworpen door het landschapsbureau Sant & Co), het van belang is dat alle gebouwen een relatie hebben met het park. Het Tropen Hotel slaagt hier nog steeds niet in en laat door zijn terugliggende positie veel ruimte onbenut. Verder is het Tropen Hotel ook het meest recente gebouw in het park en draagt het als enige hoogbouw niet bij aan het algehele gevoel van alle andere vrij lage gebouwen.

Een ander speerpunt van bureau Sant&Co, was om de komende jaren zo min mogelijk bij te bouwen en juist zoveel mogelijk groen te maken. Ook mede hierdoor heb ik niet gezocht naar een locatie elders in het park. De locatie biedt ook de kans om met het Surinaams literair museum kritisch te reageren op het Tropenmuseum, door fysiek in de nabijheid te staan van het museum met diens "verworven" artefacten tijdens de koloniale periode.

Tot slot vind ik ook dat het Surinaams literair museum gezien mag worden. Het huidige plangebied maakt het mogelijk om een goede verbinding aan te gaan met de Linneausstraat en het markante gebied rondom muziekkoepeel en het tropenmuseum.

Tropenhotel en plangebied, gezien vanaf de Linneausstraat

richting de Linneausstraat vanaf Tropenhotel en plangebied

Tropenhotel en plangebied gezien vanaf het Oosterpark

Tropenmuseum en plangebied gezien vanaf Muziekkoepeel

ONTWERP

Inpassing

Werking

Uitwerking

INPASSING

De smalle en langwerpige vorm van het gebouw lijkt zich te transformeren naar de gegeven vormen en glooiende lijnen van het plangebied. Gebogen maar niet gebroken als men uit die tijd, voegt het gebouw zich passend in het park. Het museum zich plaatst zich harmonisch maar tegelijkertijd kritisch in het plangebied. Het gebouw met haar half ronde vorm keert het Tropenmuseum de rug toe, wellicht als kritiek op de behuisde artefacten die zijn "verworven" tijdens de koloniale periode.

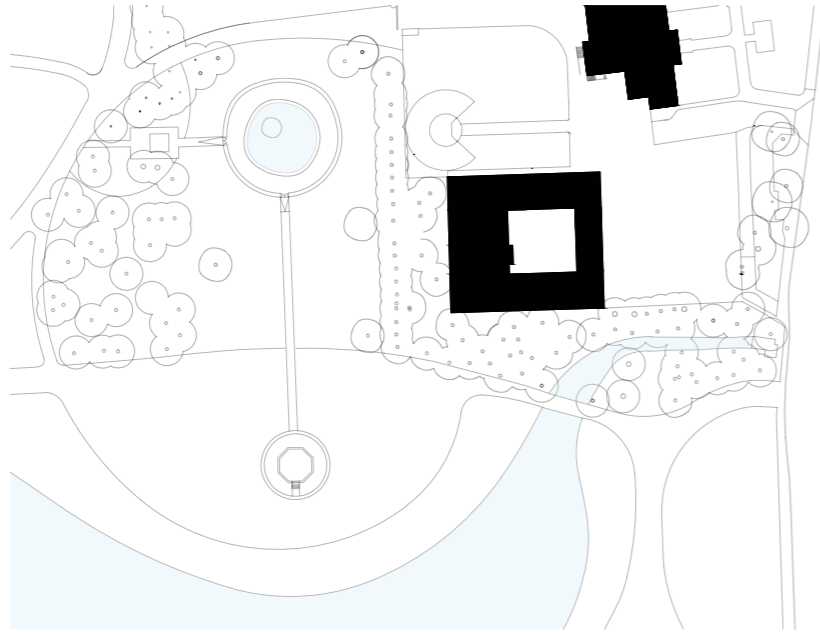
Tegelijkertijd opent het gebouw zich richting het park, met een gebaar dat doet denken aan een omhelzing. Hierdoor scheidt het gebouw een nieuwe thuisplaats voor het slavenrij monument, dat verhuist van de afgelegen zuidwest hoek in het park naar de nieuw ontworpen binnentuin in het hart van het gebouw. Ook biedt de binnentuin met daaromheen de omhelzende halfronde vorm een nieuwe plek voor de herdenking van de slavernij, tijdens de jaarlijkse keti-koti herdenking op 1 juli. Naast de binnentuin en gaanderij als nieuwe publieke ruimtes voor het park, is aan het plangebied ook een waterpartij toegevoegd aan de oostzijde van het gebouw. Deze vijver is ontworpen aan de hand van de principes van de Engelse landschapsstijl en heeft als doel de encenering van de route en het aanzien vanuit de Linneausstraat richting het gebouw te versterken.

Het gebouw kent één hoofdingang, welke betreden wordt vanaf de binnentuin, de secundaire ingang bevindt zich aan de gaanderij aan de oostzijde grenzend aan de Linneausstraat. Verder maakt de binnentuin in samenspel met de diverse toegangs- en uitvalswegen van het park het goed mogelijk het gebouw vanuit de verschillende toegangen te betreden.

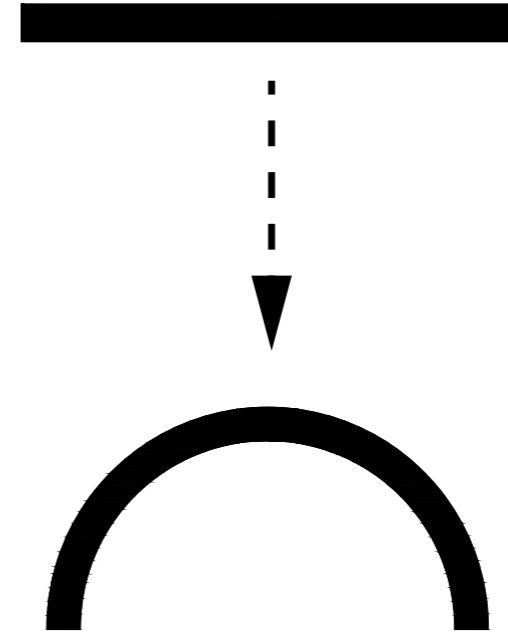

- Plangebied
- ▶ Entree Park
- - - Routing
- Hoofdingang
- - - ▶ Secundaire ingang

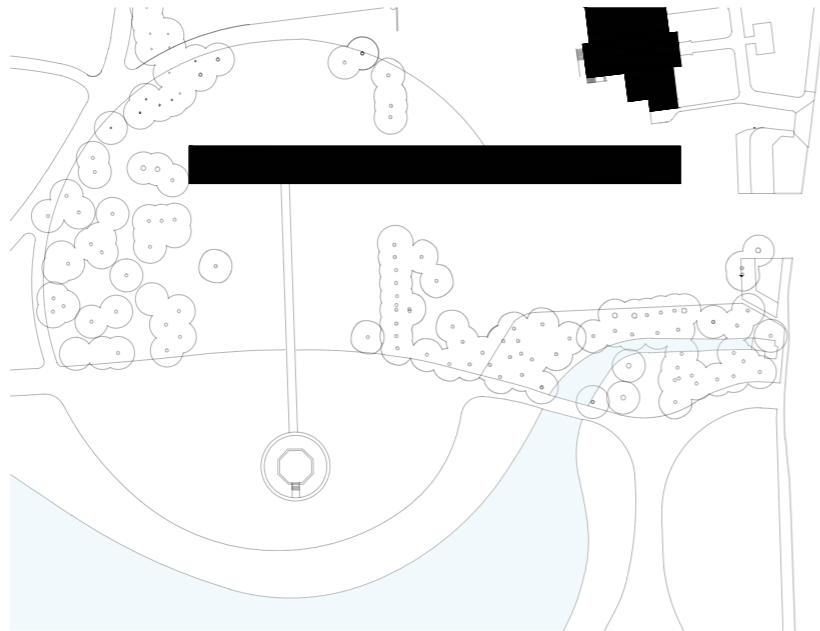
- A. Surinaams lit. museum
- B. Slavernijmonument
- C. Binnentuin
- D. Vijver Oostzijde
- E. Voormalige locatie Slavernijmonument

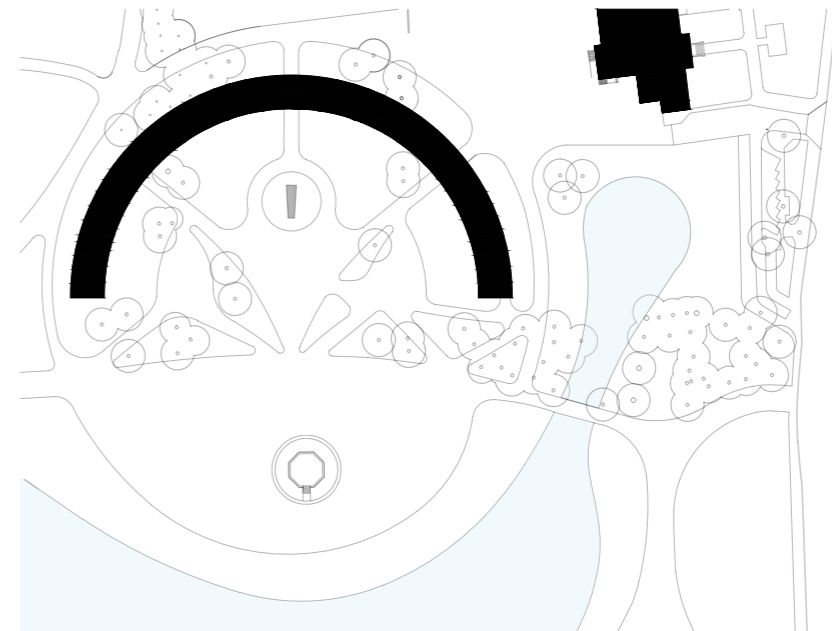
1. bestaande situatie plangebied

3 transformatie typologische vorm adv gegeven vormen plangebied

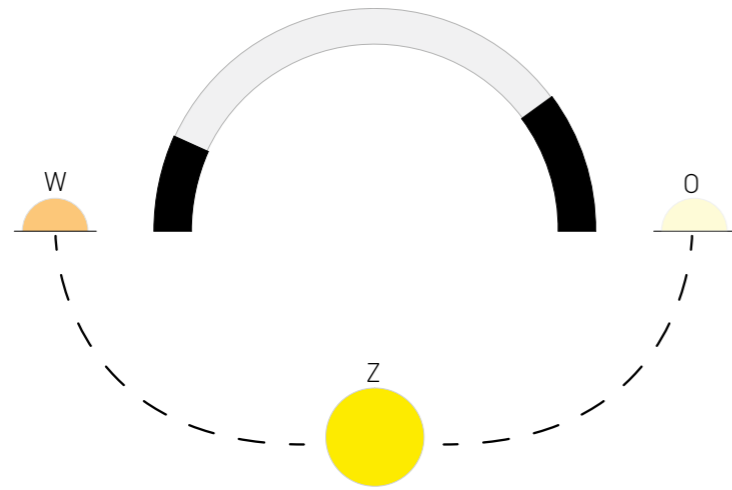

2. Inpassing gebouw met typologie plantagevorm op plangebied

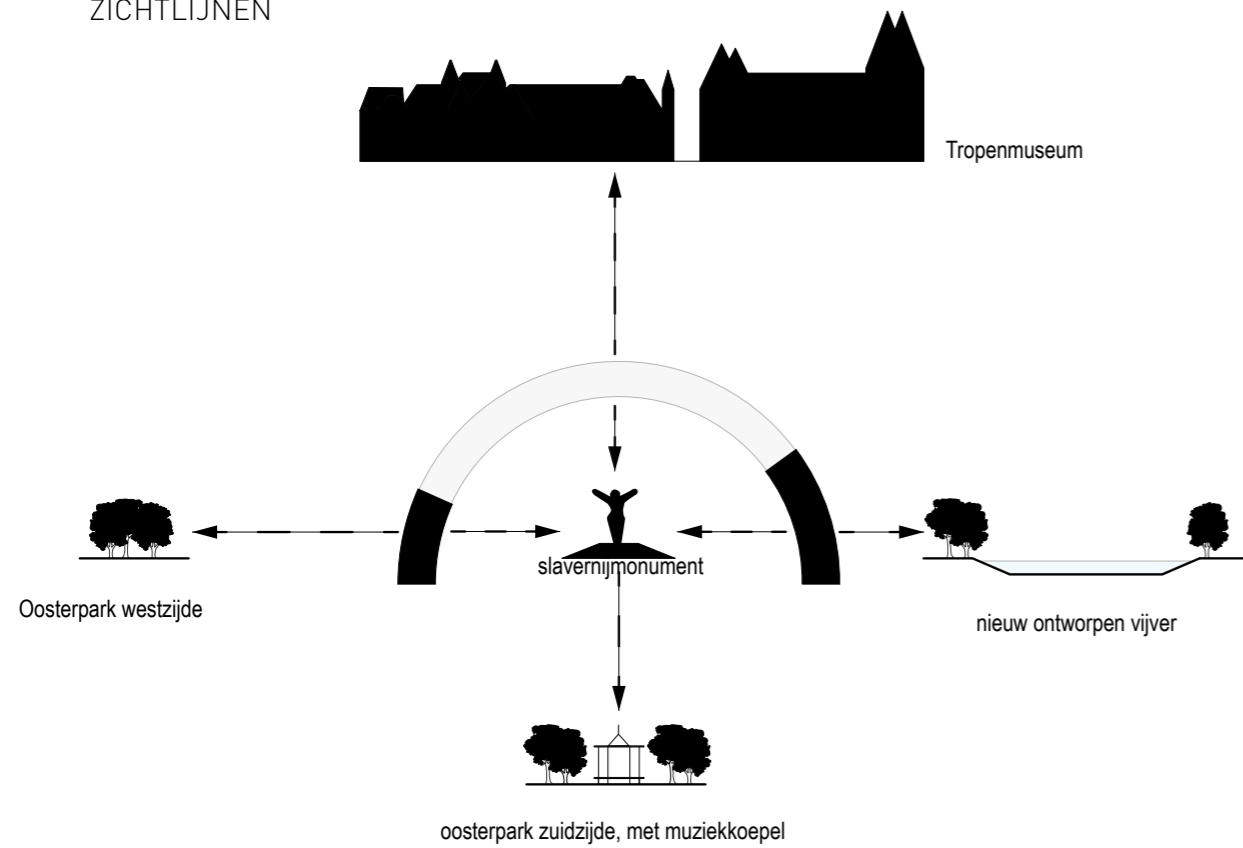

4. Tori Oso, met de nieuw ontworpen plangebied

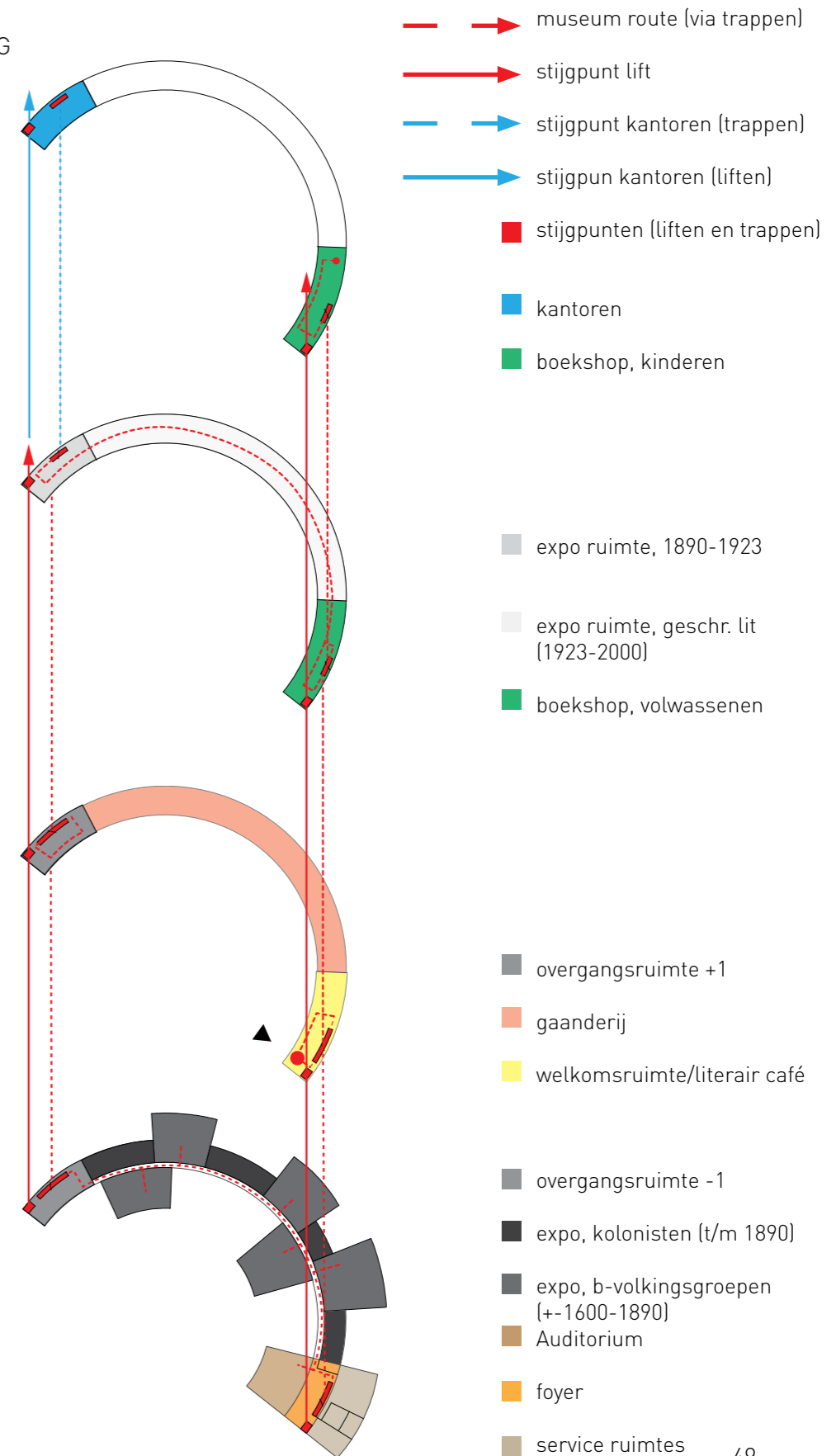
ORIENTATIE

ZICHTLIJNEN

PROGRAMMA & ROUTING

EUGENE W. RELLUM (1896-1989)

Doorbraak

Als de springvloed komt
Zullen de rivieren zwellen
als de mooie borsten
van de vrouwen van kaiman-Kondre.
Dan zal mijn boot
eindelijk kunnen komen
waar nu
modderbanken
alle doorgang versperren

Als de springvloed komt
hoop ik op de kop van de voorste golf
mee te mogen reizen
om begeleid door de apinti-trom
de boodschap te brengen
die reeds lang werd gefluisterd
maar nog niet werd verstaan

Routing, deel 1

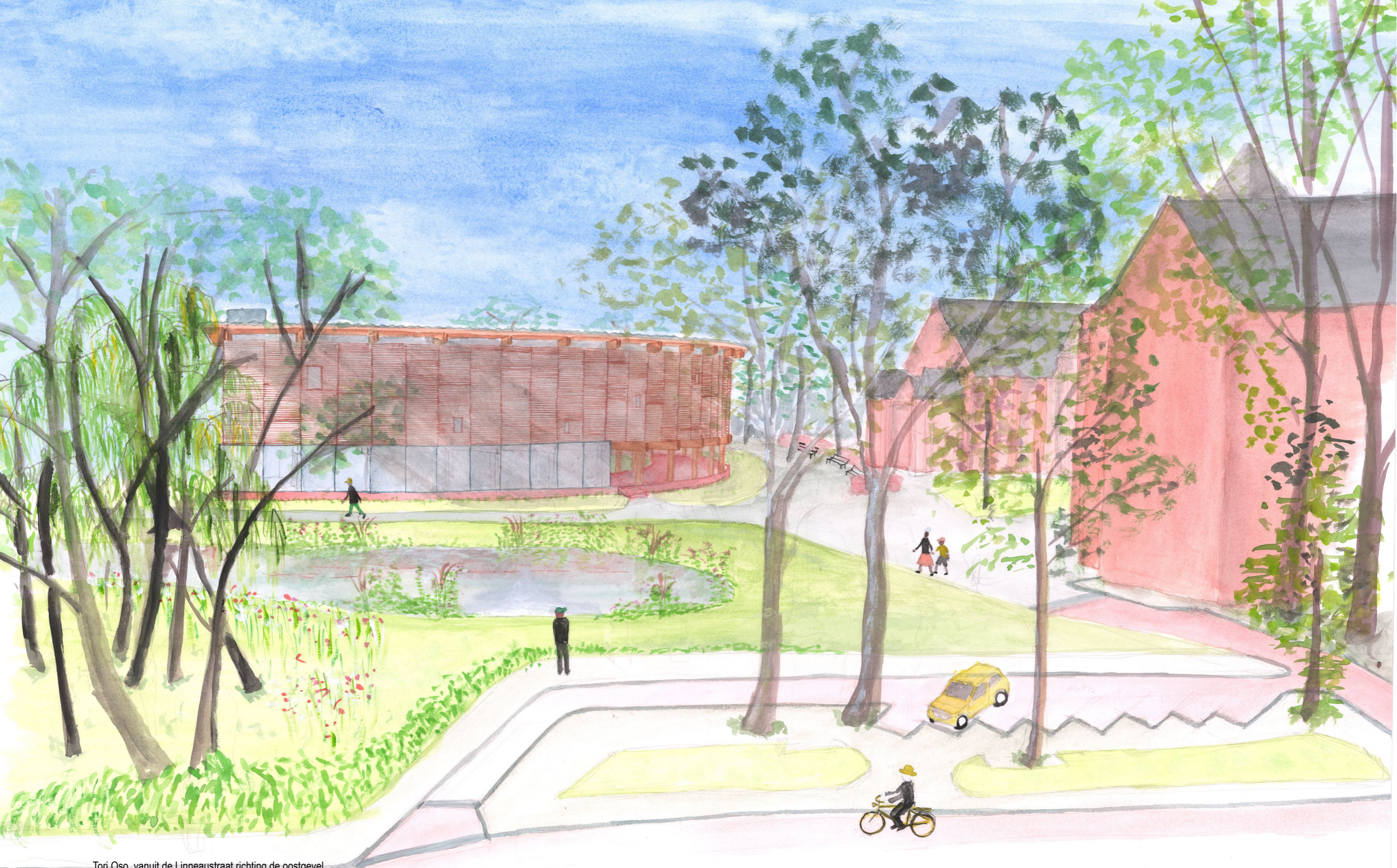
Asje, moet we hier dr' uit ? Jaaaa dit is die tram stop meisje. Stap uit stap uit, stap uit! Heb je uitgecheckt, ai; oke mooi. Ai kijk het museum daar. Hmmm meisje, het is mooi heaa.. Met dat water zo ervoor, en die houten gevel, baya! kom we gaan kom we gaan..

Hoe moeten we lopen dang? Kijk we kunnen zo langs het water lopen en dan zijn we er toch ? ooh ai, werkelijk.. wat een tuin hea, eeyy kijk het slavernijmonument, mooi hea... boi dit gebouw is echt mooi mang. Je zou bijna denken dat een witte man het heeft gemaakt, hahaa.. Kom we gaan naar binnen meisje.

Goedemiddag, Goedemiddag... Asje kijk; we kunnen straks lekker wat gaan drinken. Alleen maar aan zulke dingens denk je, laten we eerst rustig door het gebouw lopen. Hebben ze geen kaart of iets ? Want ik wil precies weten waar ik ben toch.. We moeten toch kaartjes kopen, dan gaan die jonge vragen bij de balie, dan gaat hij ons verder uitleggen.

Goedemiddag, u bevindt zich nu in de welkomstruimte bij de ticketshop/welkomstbar. Achter u bevindt zich het literair café. Vanuit deze trap gaat u naar de -1 verdieping waar u uitkomt in de foyerruimte van het Auditorium. Hier bevinden zich de toiletten en de garderobe, waar u gebruik van kan maken voordat de tentoonstelling wordt betreden. De tentoonstelling op de -1 verdieping bestaat uit de orale literatuur geproduceerd in de periode van +- 1600-1890 door de vijf verschillende bevolkingsgroepen en de geschreven literatuur die werd geproduceerd in deze periode door voornamelijk reizigers en passanten, slavenhouders, ex slaven enzovoort. De geschreven literatuur door de kolonisten bevindt zich in de kleinere ruimtes en zijn in conjunctie geplaatst met de grotere schelpvormige tentoonstellingsruimtes van de orale literatuur van de diverse bevolkingsgroepen. Het idee hierachter is, dat geschiedenis nooit rechtlijnig te vertellen is, maar er altijd kruisrelaties ontstonden.

oke oke.. en da wat krijgen we daana ?

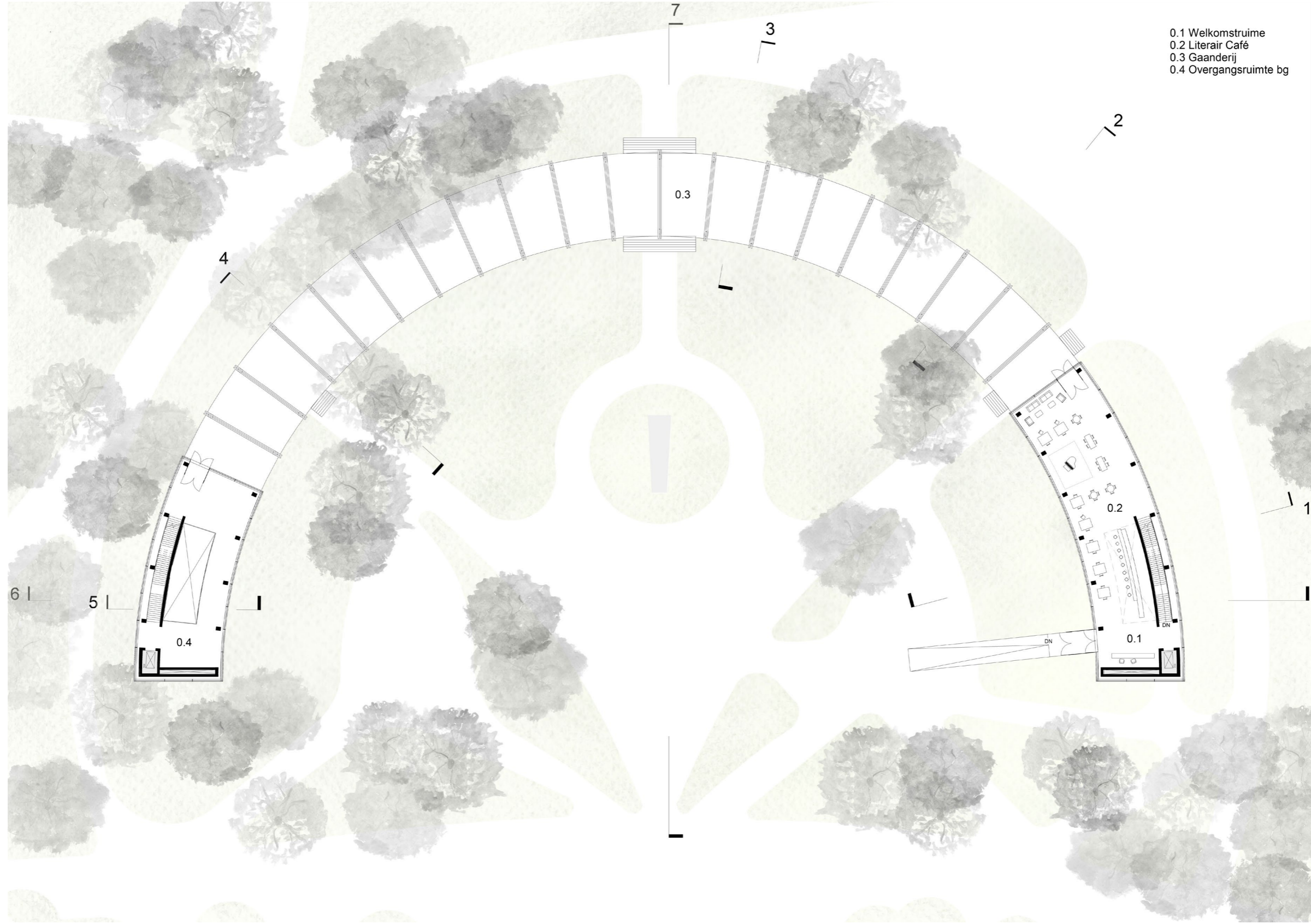
Tori Oso_vanuit de Linneastraat richting de oostgevel

E. v. p. 14 16-06-2016

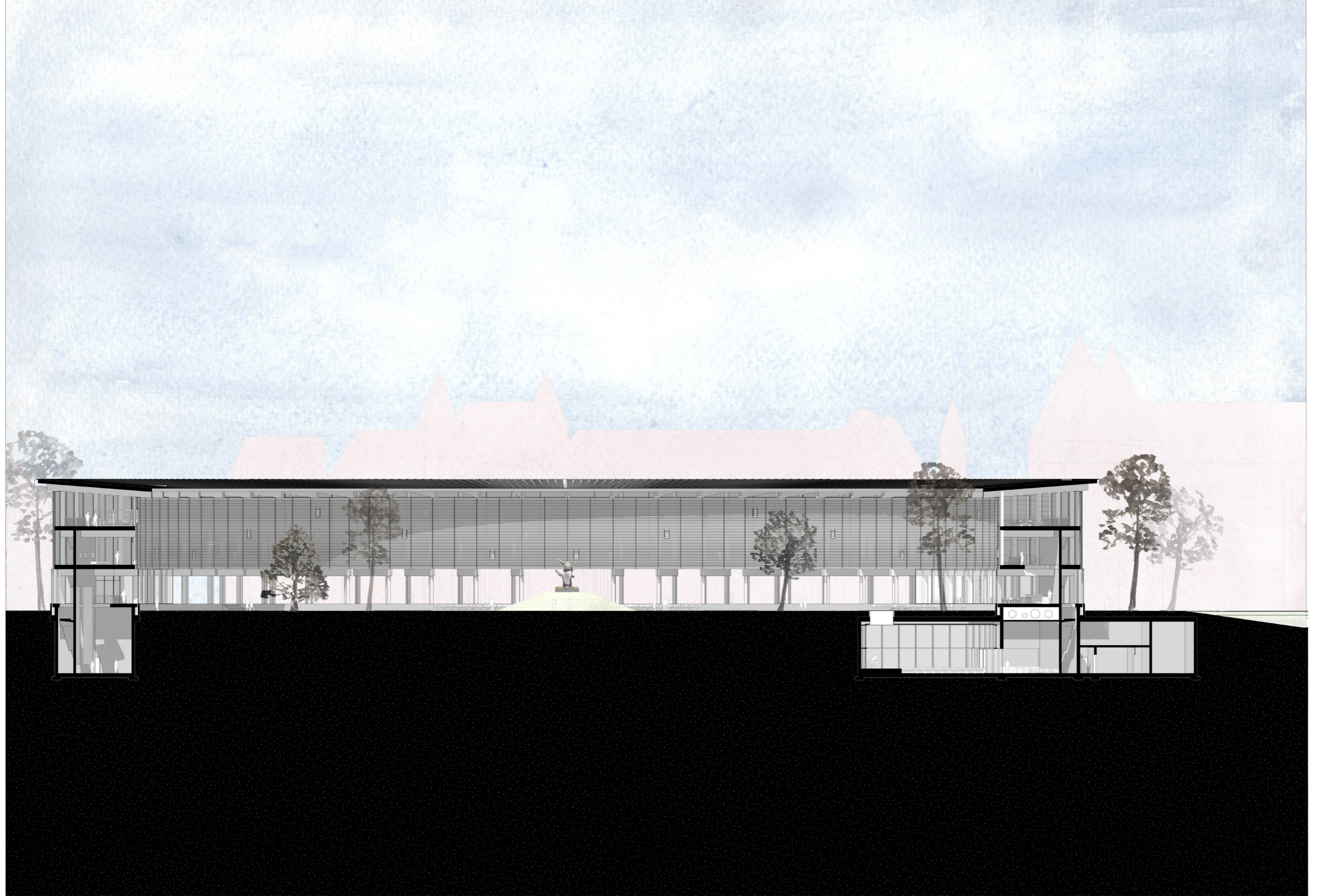
Tori Oso_vanuit de muziekkoepel richting de binnentuin

- 0.1 Welkomruime
- 0.2 Literair Café
- 0.3 Gaanderij
- 0.4 Overgangsruimte bg

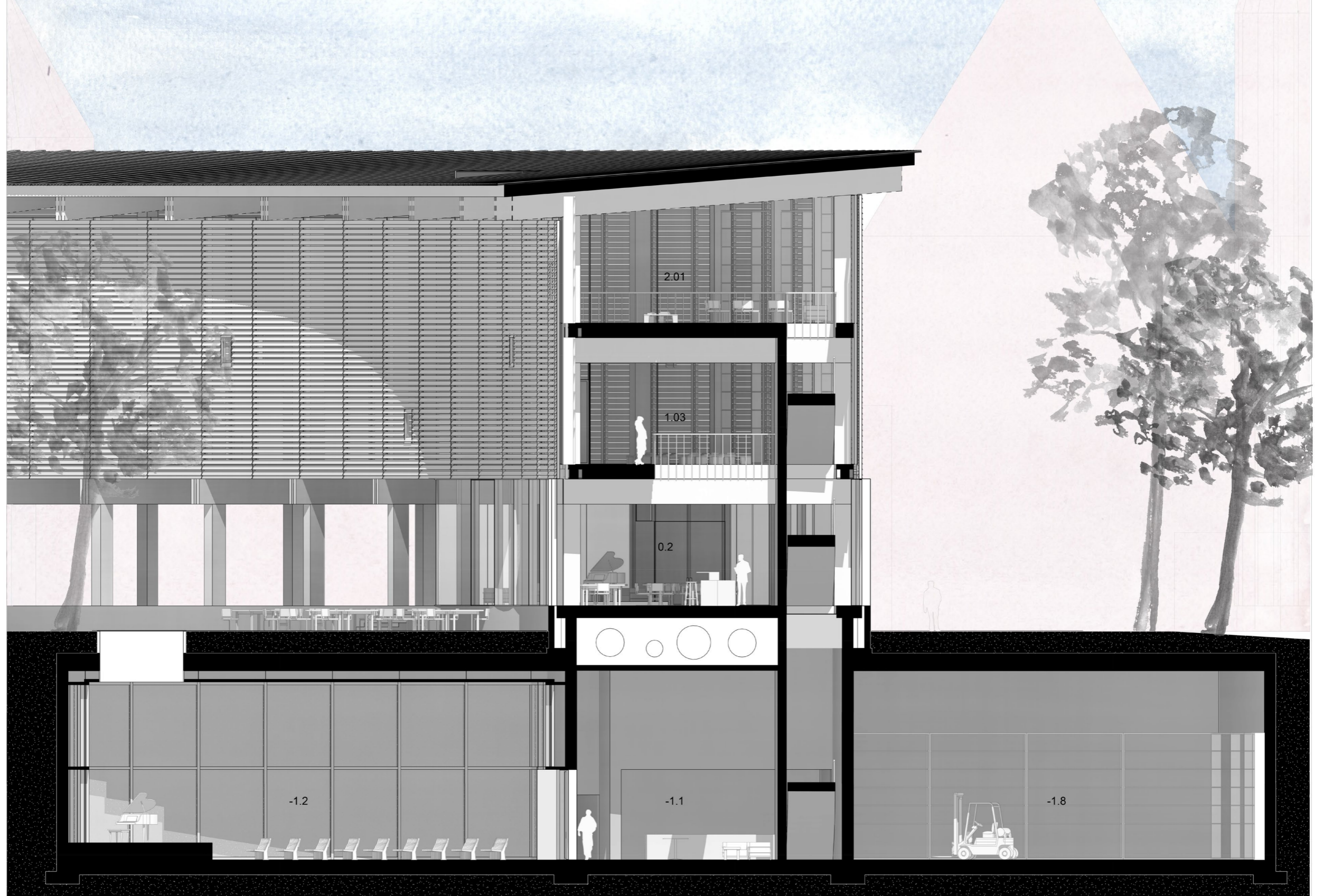
Tori Oso_vanuit de welkomstruimte richting het literair café

Doorsnede 6-6
1 : 200

langssdoorsnede

Doorsnede 1-1
1:55

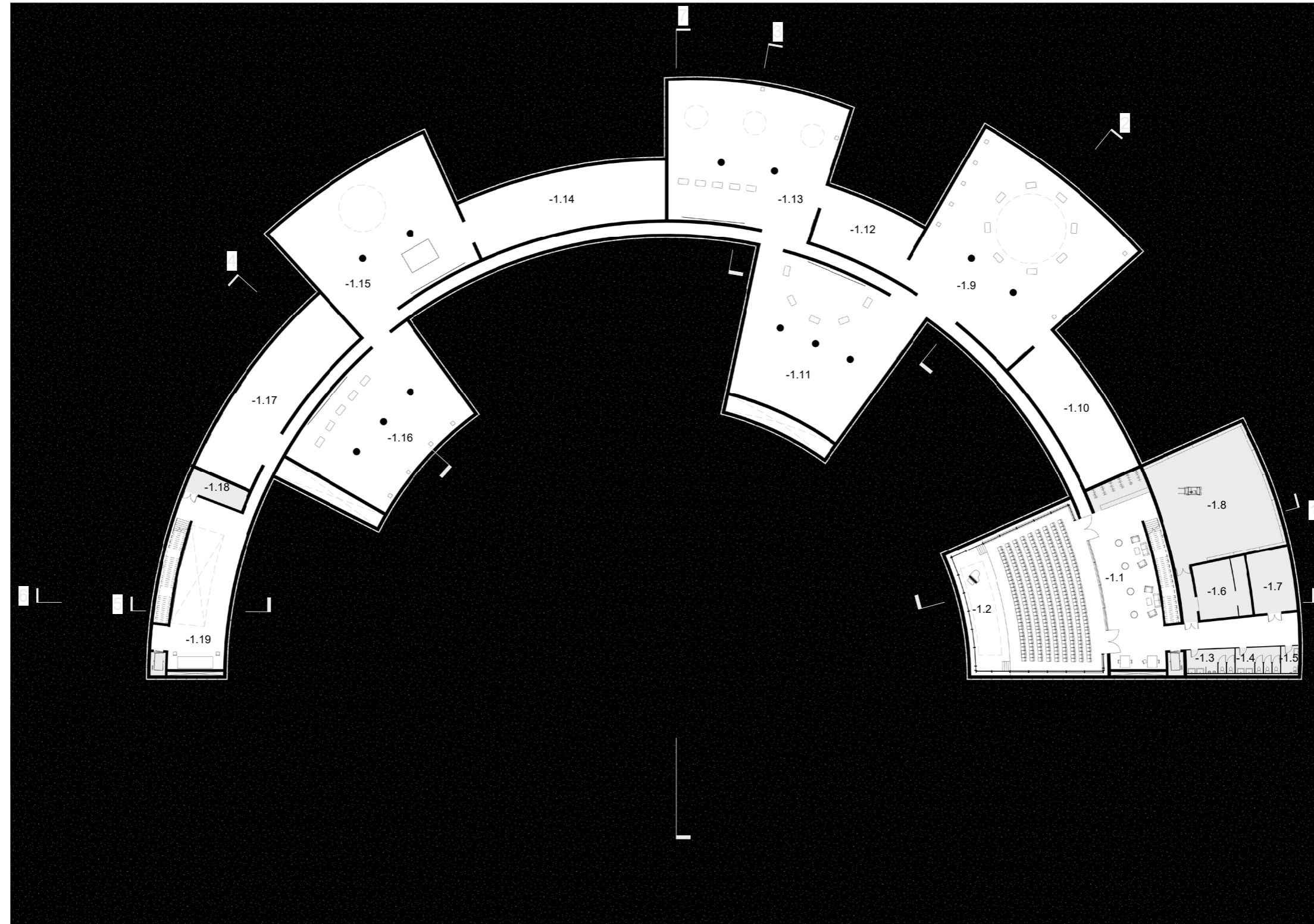
0 1m 5m

-1.1 Foyer
-1.2 Auditorium
-1.3 Heren Toiletten
-1.4 Dames Toiletten
-1.5 invalide Toiletten

-1.5 invalide Toiletten
-1.6 Keuken
-1.7 Technische ruimte
-1.8 Opslag
-1.9 Expositieruimte Inheemsen

-1.10 Expo 16e en 17e eeuw (kolonisten)
-1.11 Expositieruimte Marrons
-1.12 Expo 18e eeuw t/m 1775 (kolonisten)
-1.13 Expositieruimte Creolen
-1.14 1775-1800 (kolonisten)

-1.15 Expositieruimte Hindoestanen
-1.16 Expositieruimte javanen
-1.17 Expo 1800-1890; (kolonisten)
-1.18 Technische ruimte 2
-1.19 Overgangsruimte (post-slavernij)

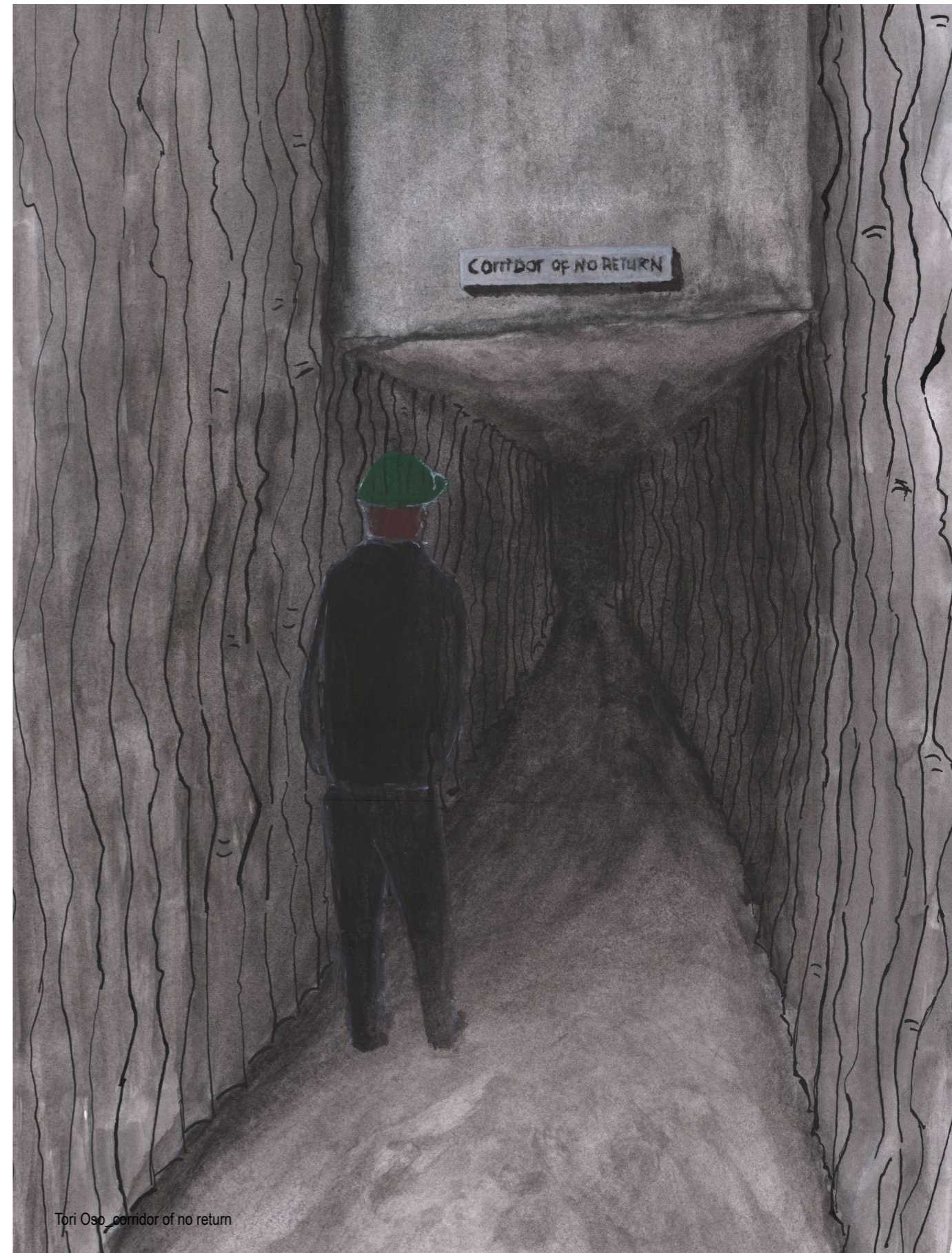
Routing, deel 2

De ruimtes worden betreden door eerst door een smalle, ondiepe donkere gang te lopen van 1,5m breed bij 3m hoog. De gang is een betonnen wand die is opgebouwd uit een mal bestaande uit suikerrietstammen. Waaatzz zo klein, nee hor, ik ga niet! Asje doe flink, we gaan samen. Het past niet. 1,5m hoor je niet. Je moet 1 voor 1 lopen.

Vanuit deze gang worden de ruimtes van de diverse bevolkingsgroepen betreden, deze bieden met passend licht en ruimte, verlichting aan het einde van de vernauwde corridors. De tentoonstelling laat het toe om meerdere wegen te bewandelen, als vertaling van de dynamiek van de Surinaamse geschiedenis, die niet vanuit een lijn te vertellen is. Elke ruimte bestaat uit specifieke materialen die passen bij de diverse bevolkingsgroepen. Zo bestaat de ruimte van de marrons uit wanden die zijn afgewerkt met witte pijpaarde. Wat is dat, witte pijpaarde, je bedoelt pimba ? Zeg het hoe het is toch, mang!

Dit vanuit het idee dat dit materiaal bescherming bood en de lichamen van de gene die met het ritueel begon hiermee werden ingesmeerd. Vanuit dat idee is ook die ruimte afgewerkt met pimba doti. Ook vind je in de ruimte alle andere instrumenten en objecten die nodig waren voor het vertellen van de orale verhalen, dansen, en odo's. Naast dit, wordt elke ruimte van boven verlicht, met gekleurd licht, referend aan de kleuren die komen uit de context van iedere bevolkingsgroep. De ruimte van de marrons bestaat uit groenlicht, referend aan het oerwoud die hun toevluchtsoord was. Wat hebben de hindoestanen dan voor licht ? Deze ruimte wordt van boven af verlicht met roodlicht in de kleur van de bindi (rode ronde stip op het voorhoofd). Deze ruimte is afgewerkt in de kleur van Ram, waaruit een groot gedeelte van hun verhalen is ontstaan.

okay okay, en wat krijgen we na de -1 verdieping dang ?

Doorsnede 2-2
1 : 50

Doorsnede 3-3
1 : 50

Doorsnede 4-4
1:50

Routing, deel 3

De tentoonstelling loopt over in de kop op de -1 verdieping aan de westzijde. Dit is een aangrenzende onverwarmde ruimte, met een vloer bestaande uit bauxiet gekleurd schelpzand. Boven de betonnen schijf bevindt zich een vide, die doormiddel van de glazenplint op de beganegrond (in tegenstelling tot de weinig belichte tentoonstellingsruimtes op de -1 verdieping), met een bak licht naar binnen stort en de ruimte schoonwast. Het licht belicht de tekst in het Surinaams van het gedicht van Eugen Rellum (het laat ze achter), die op een groot doek in Goude letters zijn afgedrukt, geplaatst voor de wand met de betonprofieling van suikerrietstammen. Deze overgangsruiimte zegt met het plotselinge verschil in temperatuur, de veranderende textuur van de grond, de overgang van donker naar licht, de gouden tekst van de puwema op het doek iets over het gevoel dat deze mensen mogelijk voelde in deze overgangsperiode. Het gevoel van tot slaaf gemaakte naar vrij mens, van licht naar donker, van vernauwing naar ruimte, van gevoelloosheid naar leven, en het gezamenlijke gevoel van het breken met het masker. Ma dan nu wil ik het gedicht echt horen hor ?

EUGENE W. RELLUM (1896-1989)

A e lib' den s'don

Falawatra e ar'baka
go pe a ben kon,
a e lib' den s'don
-tokotoko
nanga krab'oro
e sor' den soro,
e sor' den syen.
Ai, mi p'kin
luk' san p'sa
nanga yu;

san e go tap'
Yu sosokin,
suma e go skur'' yu
te y' kon krin,
suma e go ler' yu
fu frigiti
a ondrowatra libi,
suma e go wan'
fu bribi ?

Sranan

Het laat ze achter

Het ebwater trekt zicht terug
naar waar het vandaan komt,
het laat ze achter
- de modderbanken
met de krabbenputjes-
het toont hun zweren,
Toont hun schaamte.
Ja, mijn kind,
Kijk wat er gebeurt
met jou;

wat zal je naaktheid
bedekken,
wie zal je schrobben
tot je weer schoon bent,
wie gaat je leren
om dat leven
onder water te vergeten,
wie zal het willen
geloven ?

vertaling

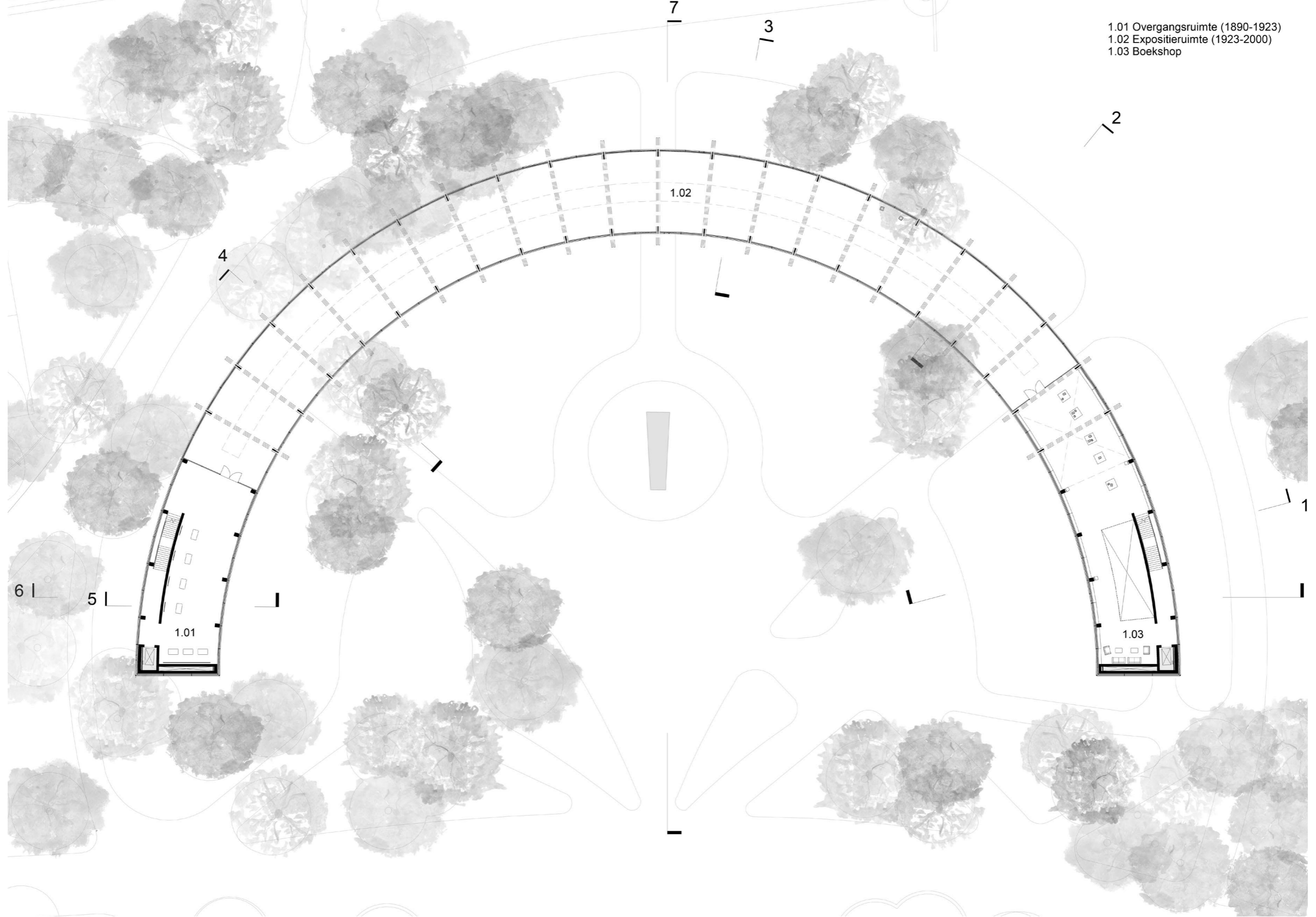
Tori Oso_overgangsruiimte post slavernij

Doorsnede 5-5
1:50

1.01 Overgangsruijnte (1890-1923)
1.02 Expositieruimte (1923-2000)
1.03 Boekshop

Routing, deel 4

Aangekomen op de begane grond via de trap ziet men na het maken van een draai van 180 graden het slavenmonument in het park en de rest van het gebouw door de glazenplint. Men loopt langs de balustrade van de vide met daarachter de betonnenschijf die vanaf de -1 verdieping doorschiet naar boven. Het eerste gedeelte van de tekst van de puwema op de wand is zichtbaar voor de bezoekers in het park. Dit creëert nieuwsgierigheid bij de bezoekers en parkgangers die een glimps van het verhaal kunnen vatten .

Vanuit een tochtdeur loopt men via de trap of lift naar de +1 verdieping en laat het de onverwarmde overgangsruiimte achter zich. Hier bevindt zich de filmruimte. Omdat de tentoonstelling voornamelijk iingaat op een interactie met de bezoeker gebaseerd op gevoel zonder al te veel achtergrond info (zoals dat in veel musea zorgt voor meer tekst lezen dan voelen) wordt er in deze ruimte aandacht besteed aan de educatieve kant van het verhaal voor mensen die wat dieper in het verhaal willen duiken door middel van diverse korte filmpjes over de overgangperiode (1890-1923). Deze ruimte is net als de gehele +1 en +2 verdieping bekleed met stalen glazen puinen met daarvoor houten Louvre, die van openingen zijn voorzien voor het naar binnen treden van licht of het mogelijk maken van een specifiek beeld in het park.

Vanaf deze videoruimte loopt men via een dubbele glazen deur door naar de ruimte van de geschreven literatuur van de periode van 1923-2000. Dit is een ruimte van 9m hoog met aan weerszijden diverse openingen die licht naar binnen brengen en zicht bieden op een specifieke plek in de omgeving. De openingen op ooghoogte dragen bij aan het gevoel van oriëntatie, maar geven ook zicht op het slavenmonument en het tropenmuseum met als doel bij te dragen aan de ervaring van de route. Ook vanuit de bovenzijde van de wand wordt de ruimte belicht door de smalle lichtopeningen aan weerszijden van de houten spanten aan te lichten, met strijklicht.

Aan de spanten hangen meters hoge gekleurde geometrische textieldoeken met daarop de diverse puwema's uit de nationalistische periode aangevuld met objecten en foto's van de schrijvers. Is die van Dobru er ook ? Ja die hangt er ook. Het is poëtisch niet het beste werk vind ik zelf, maar hij droeg wel bij aan het eenheidsgevoel van de Surinamers in die tijd. Ga je het fo me voorlezen ? Asje zoveel vraag je van die jongen.

Vanuit deze ruimte loopt men via een dubbele glazendeur over in de ruimte van de boekshop. Via de vide in de boekruimte ziet men direct de kinderboekshop op de +2 verdieping en de welkomstruimte op de begane grond. Tussen de spanten zijn de boekenkasten naadloos geïntegreerd tot aan het plafond, die in de vide ruimte over de gehele hoogte doorlopen. Kinderen kunnen op de +2 verdieping gebruik maken van de collectie kinderboeken, meedoen met een workshop of zich laten voorlezen uit de rijke verhalen van de symbolische spinneheld Anansi.

R. DOBRU (1935-1983)

Wan bon	Eén
Wan bon someni wiwiri wan bon Wan liba someni krika ala e go na wan se. Wand ede someni prakseri prakseri pe wan bun mu de. Wan Gado someni fasi fu anbegi ma wan papa.	Eén boom zovele bladeren één boom. Eén rivier zovele krekken Alle op weg naar één zee. Eén hoofd zovele gedachten Gedachten om één soort heil. Eén God verscheiden te aanbidden Maar één enkele Vader.
Wan Sranan someni wiwiri someni skin someni tongo wan pipel.	Eén Suriname zoveel soorten haar zovele huidskleuren zoveel aan talen Eén volk.
Sranan	vertaling

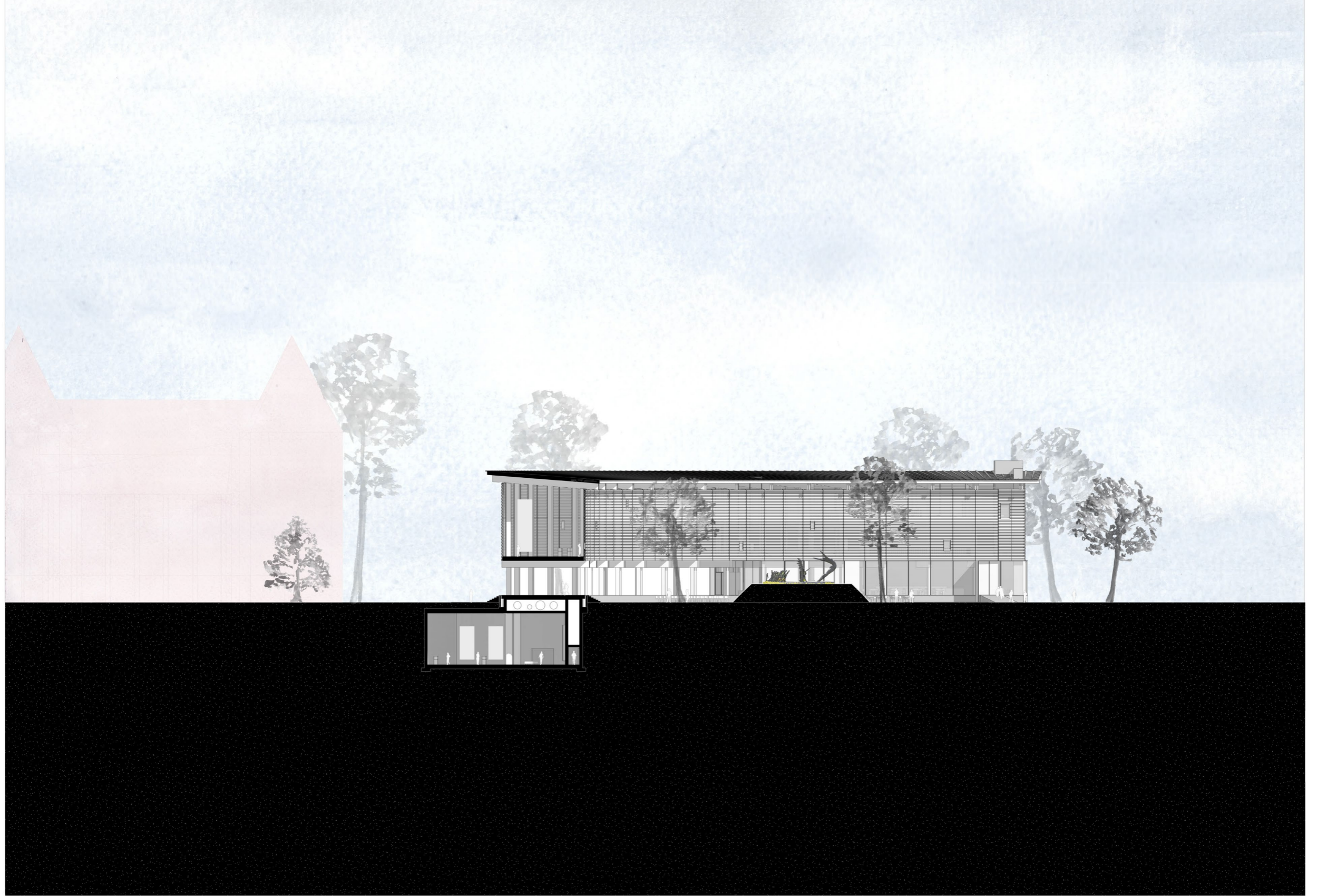
Routing deel 5

Eenmaal weer aangekomen op de begane grond met een tas vol boeken en verhalen, kan men onder het genot van heerlijke Surinaamse versnaperingen napraten in het literair café over zijn of haar bevindingen van het museum. Dit uitkijkend op de binnentuin, het park, de waterpartij voor de Linnaeustraat om vervolgens met een overvolle maag via een wandeling op de gaanderij, de binnentuin en het oosterpark uitbuikend terug te keren met een groter gevoel van begrip, trots, pijn en openbaring.

18-06-2010, z.v. pieter

Tori Oso_tentoonstellingsruimte geschreven literatuur (1923-2000)

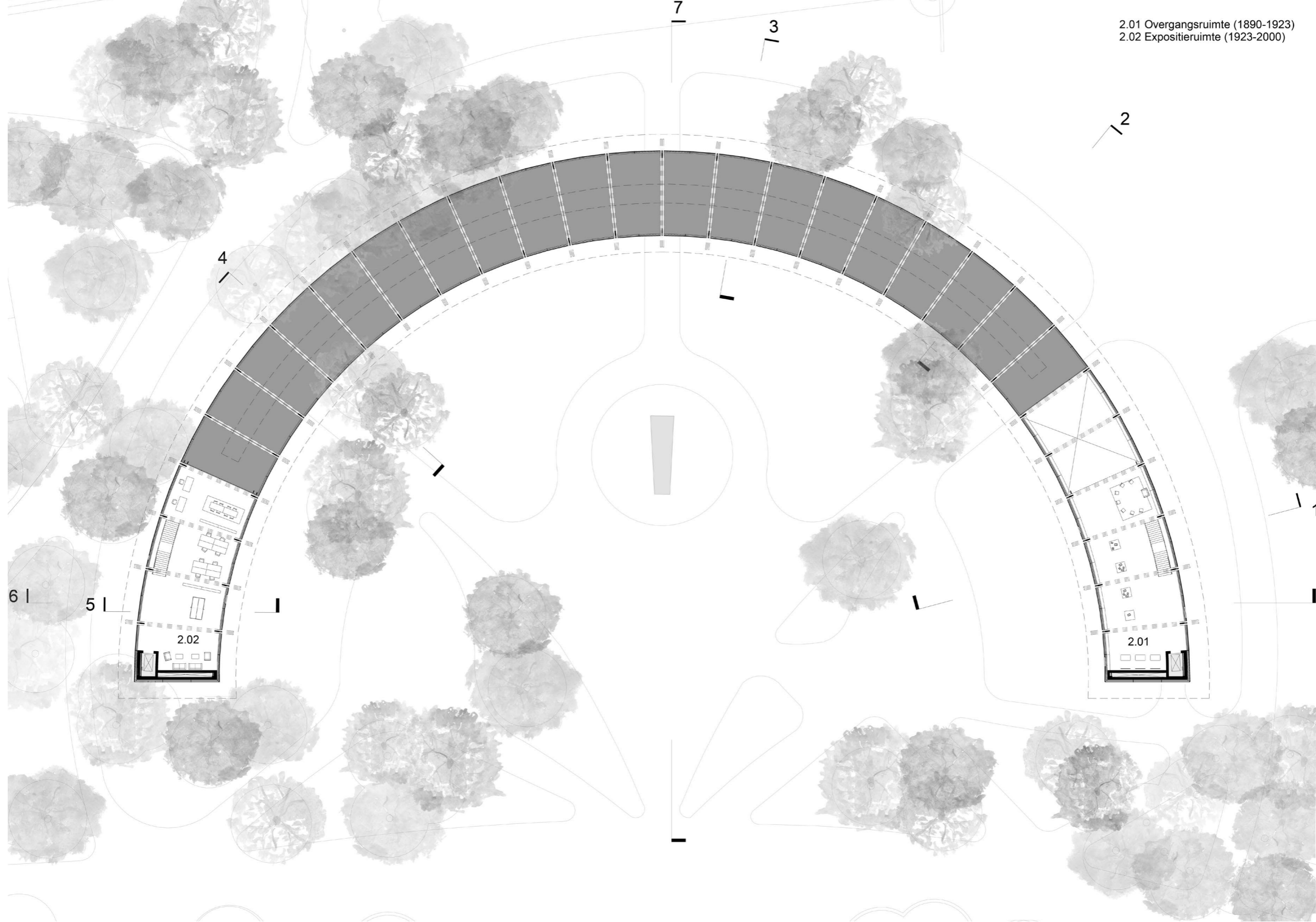

Doorsnede 7-7
1 : 200

2.01 Overgangsruijnte (1890-1923)
2.02 Expositieruimte (1923-2000)

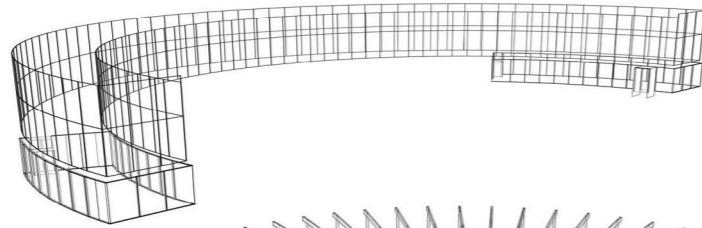
6

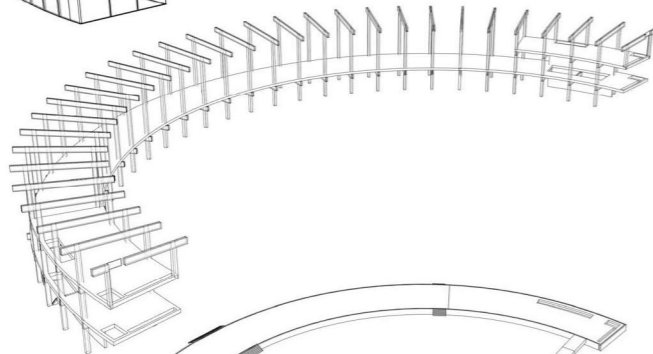
5

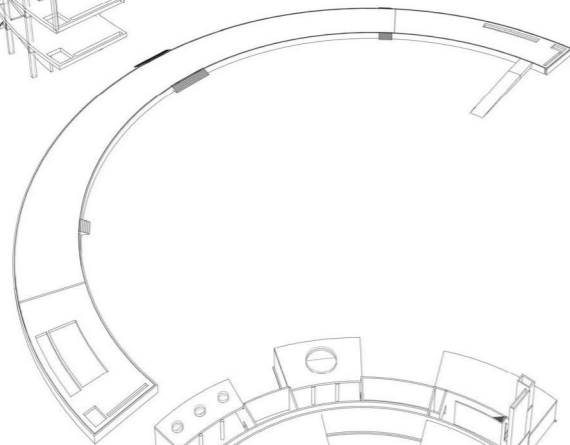
4

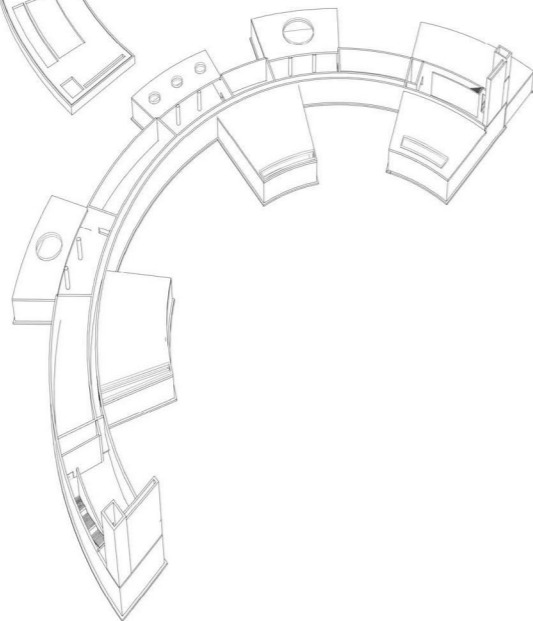
3

2

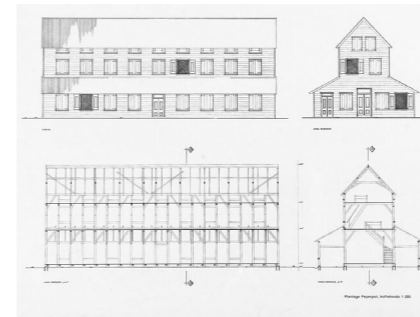
1

4. glazen gevel, breder op de bg en de constructie tonend. referentie P. Flammer

5. houten louvre gevel P. Zumthor referend aan de houten louvre ventsers in Suriname

3. principe houtconstructie suikerloodsen (dekbalkgebint)

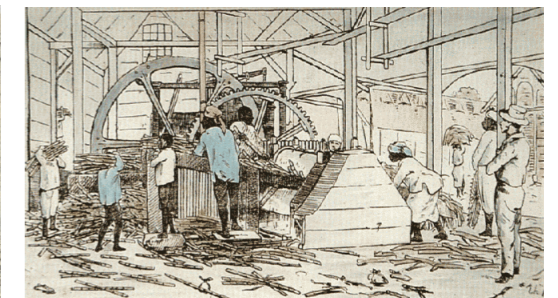
3. principe houtconstructie suikerloodsen (dekbalkgebint)
6. zinken dak, zonder dakgoot. Nostalgie aan de regen

2. Gaanderij, uitgevoerd in karmijnrode baksteen, referend aan de plinten van de belangrijke gebouwen in Suriname

1. Betonnen kelderverdieping, gestort in bekisting van suikerrierstammen, referend aan het plantage leven

Tori Oso_Fragment_1:20_Entree zone_Auditorium

6. Het dak van het gebouw bestaat uit een kerto ripa dakplaat, afgewerkt met een zinken dak en een kopi houten boeiboord. Het dak is niet voorzien van een dakgoot. Net zoals in Suriname zal het water hier direct op het terrein vallen, ditmaal wel in een wadi om het terrein niet aan te tasten.

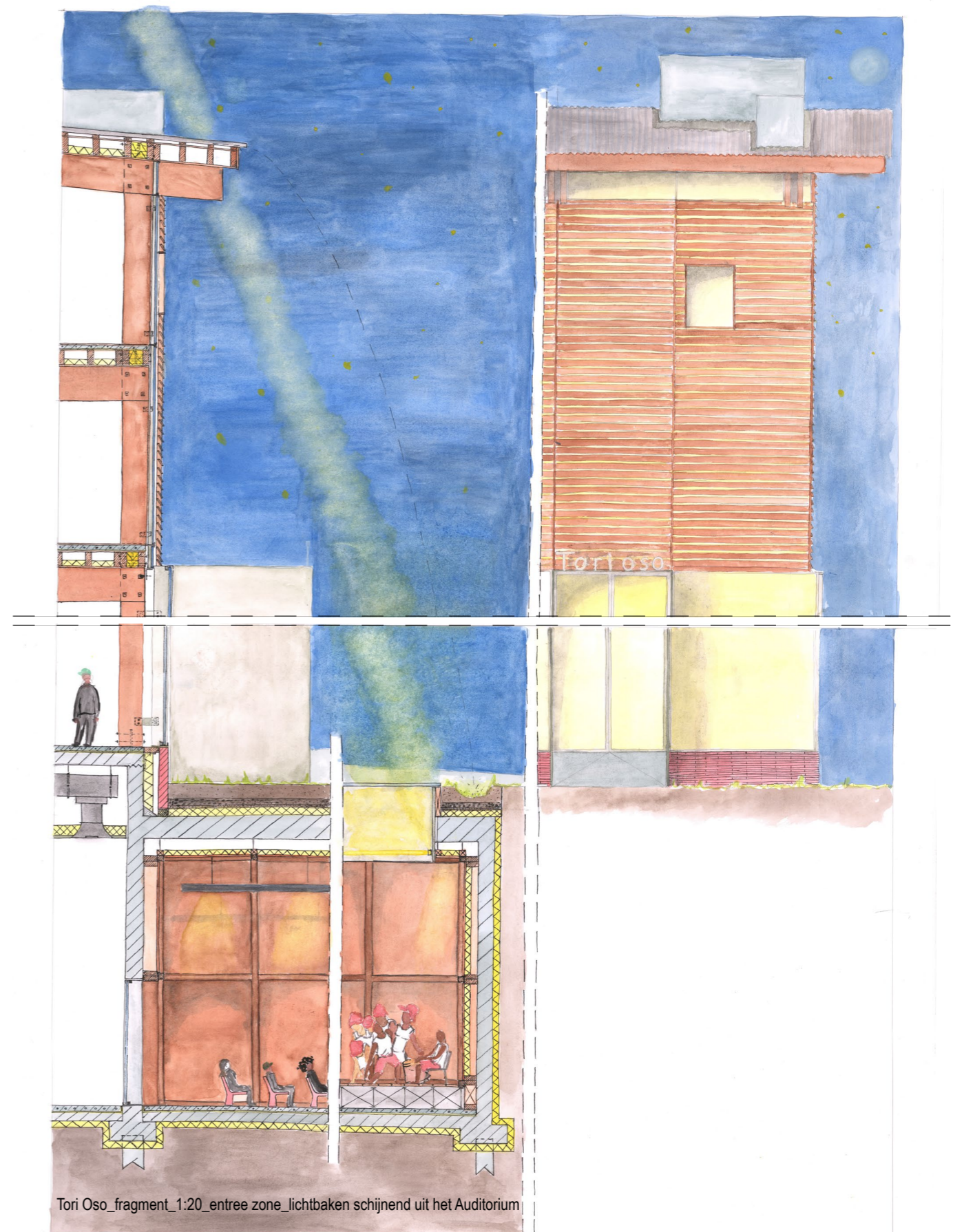
5. De gevel is voorzien van kopi houten louvre gevel systeem, die middels een stalen plaat verankerd is in de stijl van de louvre en in die van de stalen glazen pui. In de kopi houten louvre gevel zijn er gevelopeningen gemaakt die specifieke kaders laten zien van het landschap.

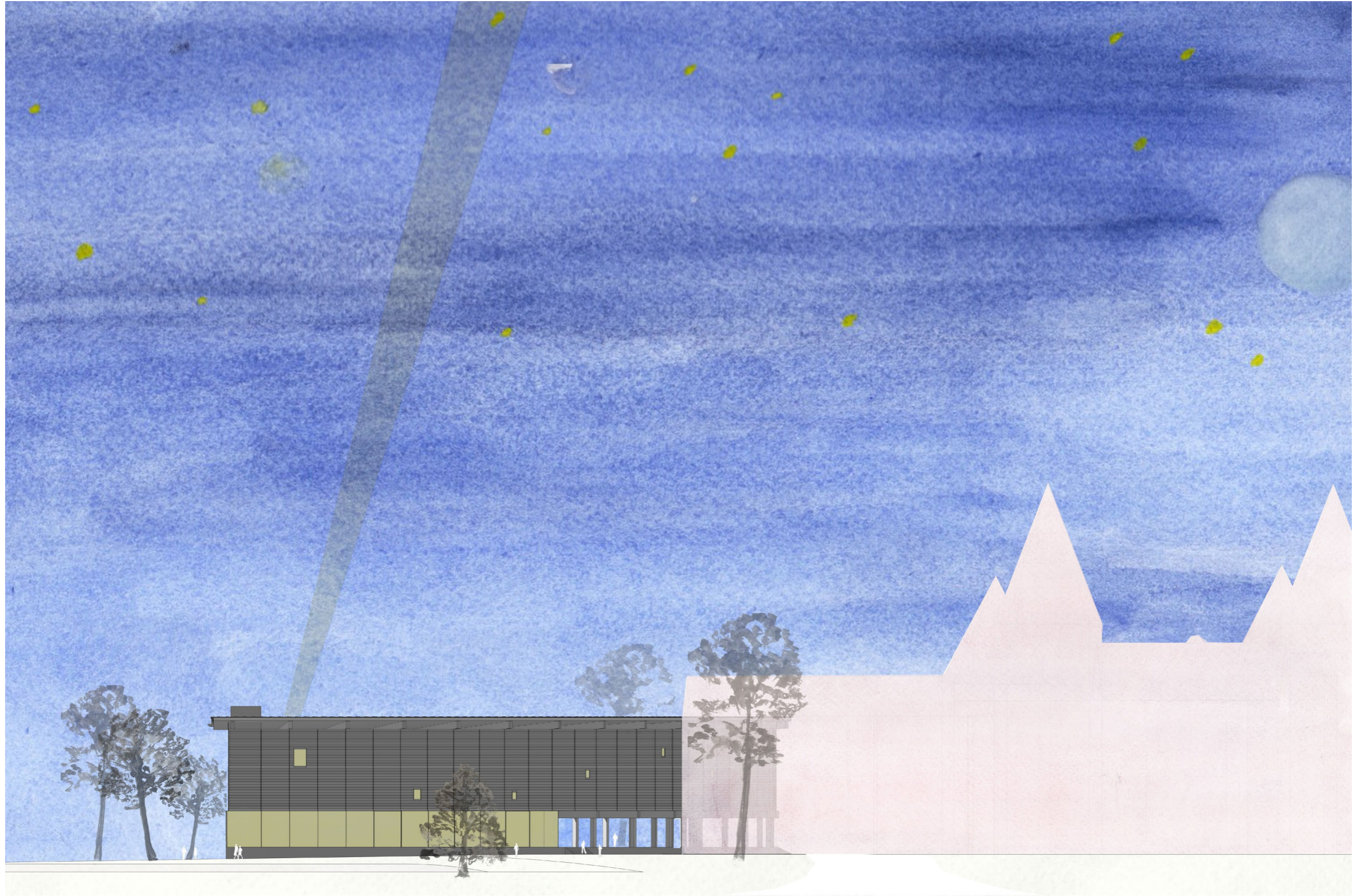
4. De geïsoleerde glazen stalen MHB puien, zijn zeer rank en slank uitgevoerd met het idee zo min mogelijk op te vallen. De puien maken het mogelijk de hoogte van de ruimtes van 4,5m in een keer te overbruggen. De stalen puien zijn op hun beurt weer verankerd in de houten constructie.

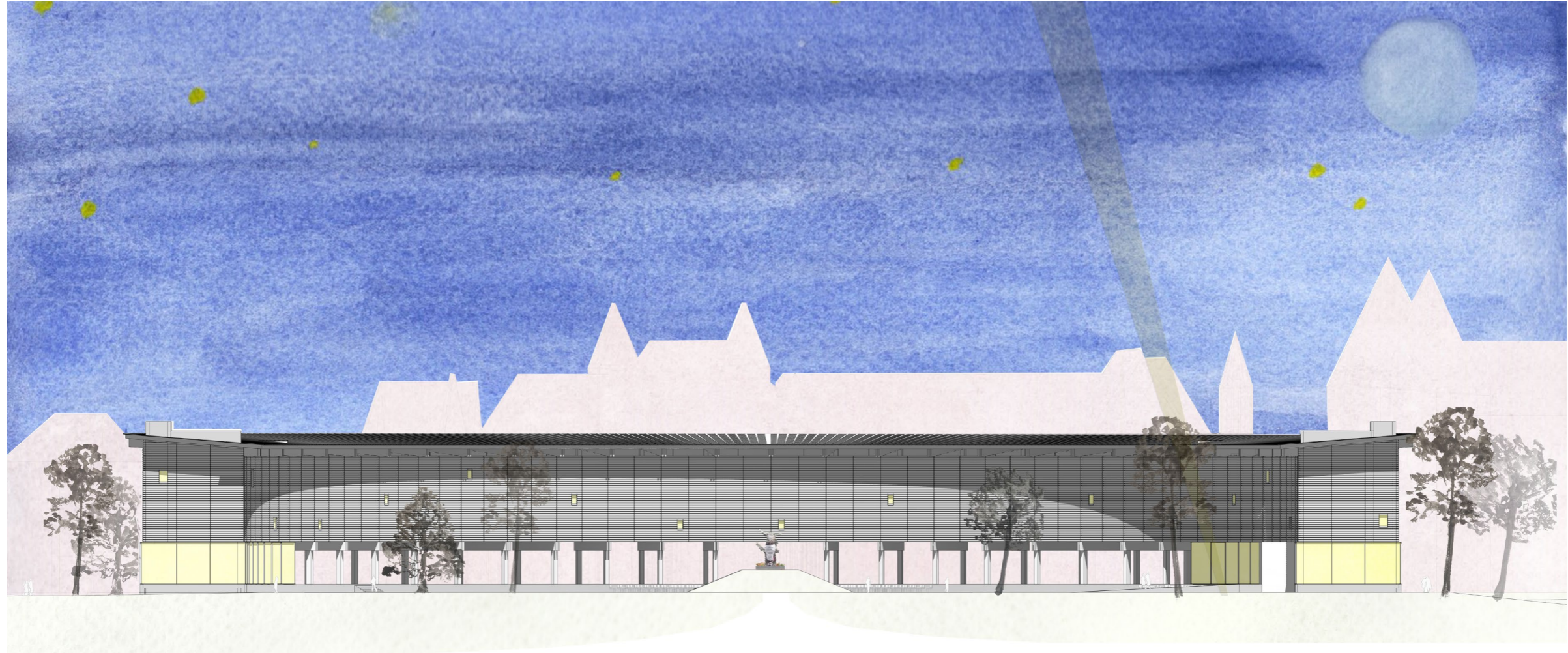
3. De houten constructie is samengesteld volgens het principe van een dekbalkgebint, referend aan de suikerriet loodsen in Suriname. Kenmerkend voor dit soort constructies zijn de uitstekende balken. Dit doet zich voor t.p.v. van de gaanderij, waar de balken uit de lijn van de gevel springen. De uitvoering van de constructie kent een lichtere uitvoering dan die in de loodsen. Dit wordt bewerkstelligd door de liggers uit twee losse gordingen te maken die als een sandwich de houten kolommen inklemmen en met vier bouten en een stalen anker aan elkaar te bevestigen.

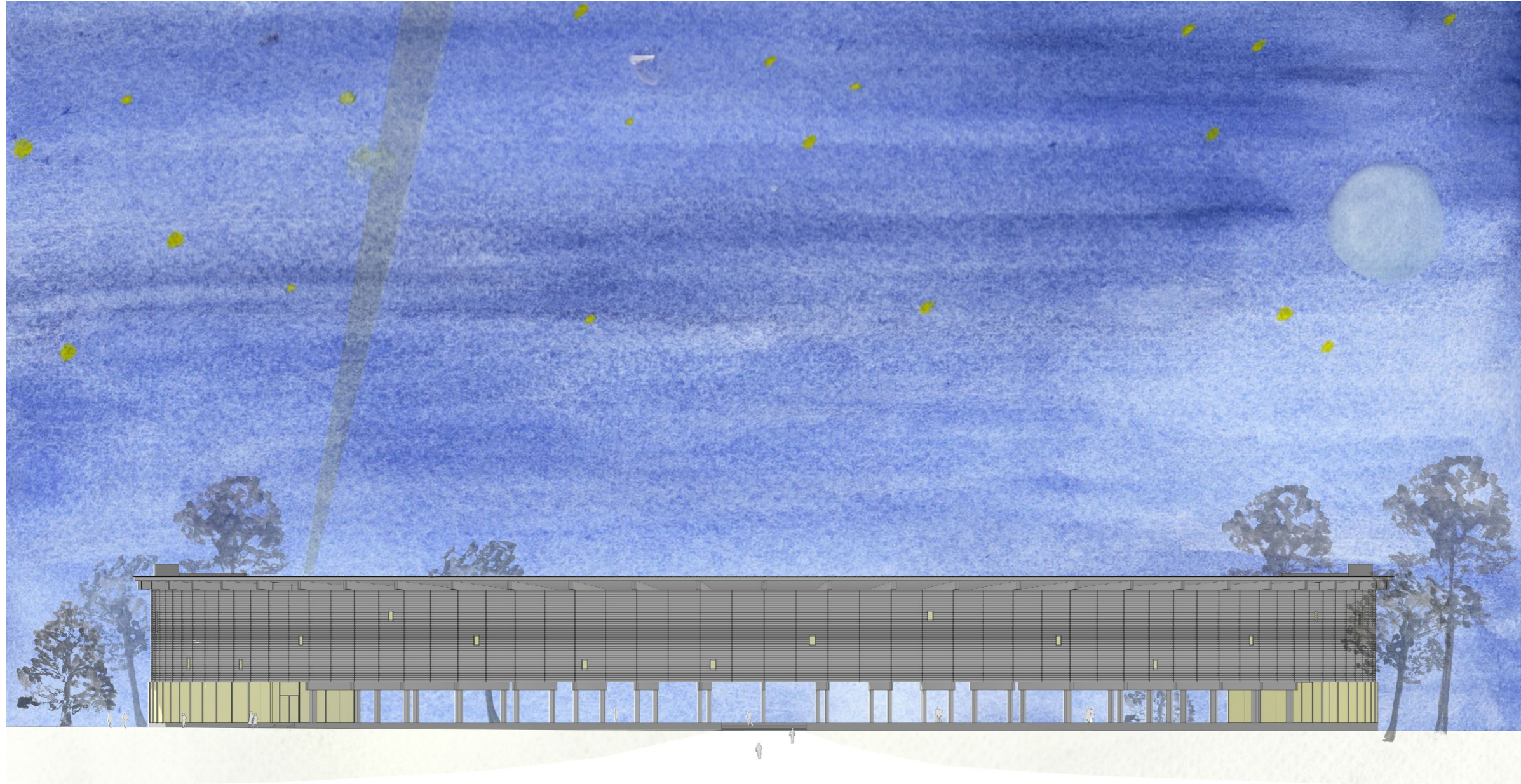
2. De gaanderij en plint ter plaatse van de koppen van het gebouw bestaat uit karmijnrode bakstenen. Deze kenmerkende kleur refereert aan de belangrijke koloniale woningen in Suriname, die zijn opgebouwd uit die kenmerkende rode bakstenen, welke in de koloniale periode als contra gewicht voor op de schepen zijn meegevoerd.

1. De kelderverdieping bestaat uit zwart beton gegoten in een mal bestaande uit suikerriet stammen. De stammen worden in de mal geplaatst op een kleine afstand van elkaar. Dit zorgt ervoor dat er vrijwel geen dekking is tijdens het stort proces. Wanneer de mal van het droge beton wordt afgehaald, zullen de naden losbarsten, door de geringe dekking, wat dus zorgt voor die grillige wand structuur. Dit refereert naar het leed dat men heeft gekend van het werken op de suikerriet plantages. Overigens zijn alle overige betonwanden in het gebouw

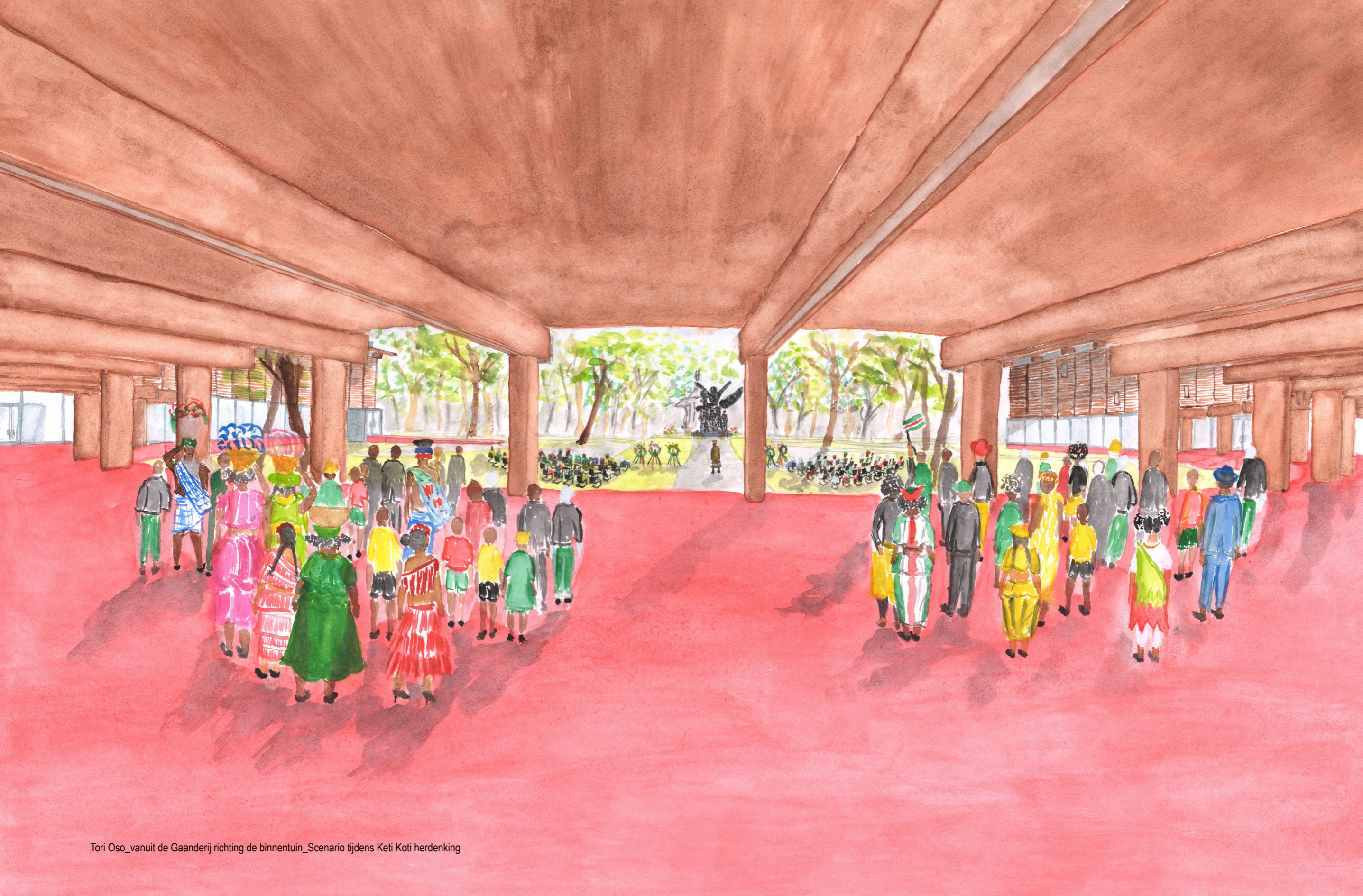

Noordgevel
1 : 200

0 5 m 10 m

avond scenario, met lichtbaken schijnend uit het auditorium

Tori Oso_vanuit de Gaanderij richting de binnentuin_Scenario tijdens Keti Koti herdenking

SLOTWOORD

In de film de Lion King, ontpopte er iets in Simba toen hij erachter kwam wie hij echt was. Het werd hem allemaal duidelijk. Dat het Akunamatata leven met Timon en Pumba leuk en zorgeloos was, maar het niet de zijne was. Waarom hij zich zo gekwetst voelde toen hij werd uitgelachen nadat hij zich lyrisch geuit had over het zien van de sterren als de de plek waar zijn voorouders leefde. Dit was zijn identiteit en het zou zonde zijn als het door onbegrip van de ander en onwetendheid vanuit zichzelf niet tot wasdom zou komen.

Dit afstudeeronderzoek is een Rafiki. Zonder een Rafiki, blijft het enkel bij dat brandende gevoel van binnen en een onduidelijke uitleg over het verhaal van je voorouders. Je voelt je onbegrepen en bent boos op jezelf en je omgeving; wanneer je dat oprechte gevoel van binnen niet adequaat naar buiten weet te brengen.

Daarom zijn dit soort ruimtes nodig om onzelf en de ander beter te leren kennen en om vanuit daaruit die cultuur dialoog aan te gaan, als twee volwaardige mensen die ieder vertrekken vanuit hun bestaanskracht.

BRONNEN

LITERATUUR

Cairo, E. (1969). *Temekoe/kopzorg*. Uitgeverij in de Knipscheer b.v. Haarlem

Cairo, E. (1978). *Djari/Erven*. Uitgeverij in de Knipscheer b.v. Haarlem

Gooden, M. (2016). *Dark Space: architecture, representation, black Identity*. Columbia books on Architecture and the City

Womack, Y. (2013) . *Afrofuturism. the world of black sci-fi and fatasy culture*. Lawrence Hill Books. Chicago

Kempen van, M. (2003) *Een geschiedenis van de Surinaamse literatuur*, De Geus

Kempen van, M. (1995) *Spiegel van de Surinaamse piezië*, Meulenhoff Boekerij

Bowen, D (2018) *Bokman*, Uitgeverij Jurgen Maas

Klooster, O & Bakker, M. (2009) *Architectuur en bouwcultuur in Suriname*. Kit Publishers. Amsterdam

Bachelard, G (1964) *The Poetics of space*. Penguin Group

Tanizaki, J (2001) *In praise of shadows*. Vintage publishing

GRAN TANGI !

Dank aan

Arna Mackic
Jeroen Geurst
Hinke Majoor
Andrea Möhn

Michiel van Kempen
(schrijver, kunst historicus en literatuur criticus)

Otmar Watson
(directeur en artistiek leider Untold)

Mitchell Esajas
(Black archives, KOZP)

Simone Zeefuik
(schrijfster en organisator)

TORI OSO
Een Surinaams Literair museum

Academie van bouwkunst Rotterdam
Eldrich Piqué (Master Architectuur)

© 2020, Eldrich Piqué

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden vereenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens bestand en/of openbaar worden gemaakt in welke vorm of op enige wijze. Hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën,

In het bijzonder

Saffiera van La Parra
Sherida Piqué
Mijn lieve zussen

Gordon Sana

Hoeshmand Mahmoed
Salah Chekh-Ibrahim
Wellae el Rowidi

Hedwig Piqué
The squad

Garry Leisberg
Noora Karim

en alle vrienden, familie en
collega's die mij de afgelopen
jaren hebben gesteund.